

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ТА ПРИКЛАДНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**ДИПЛОМНА РОБОТА:
НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПОТЕНЦІЙНОЇ СХИЛЬНОСТІ
ДО КОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»
з напрямку 053 «Психологія»**

студента окр «магістр»

Гайдукова Володимира Ігоровича

Науковий керівник:

Кандидат психологічних наук,

асистент кафедри експериментальної та прикладної психології

Курапов А.О.

Допустити до захисту на ЕК

Кафедра експериментальної та прикладної психології

Протокол № _____ від _____

Завідувач кафедри:

_____

КИЇВ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНИХ ПЕРЕДУМОВ ПОТЕНЦІЙНОЇ СХИЛЬНОСТІ ДО КОРУПЦІЇ	5
1.1. Основні положення, поняття та типи корупції.....	5
1.2. Загальні фактори, що сприяють корупції	8
1.3. Психологічні фактори та особливості як передумови до корупційної діяльності	10
1.4. Нейрокореляти схильності до корупційної діяльності.....	16
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ ПОТЕНЦІЙНОЇ СХИЛЬНОСТІ ДО КОРУПЦІЇ	25
2.1. Організація та методи емпіричного дослідження.....	25
2.1.1. Специфіка методології та організації дослідження.....	25
2.1.1. Загальна характеристика вибірки.....	26
2.1.2. Анкетування.....	27
2.1.3. Методика психологічного тестування ТІРІ.....	28
2.1.4. Методика психологічного тестування РVQ Шварца.....	30
2.2. Статистичні методи аналізу.....	34
Висновки до розділу 2.....	35
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	
3.1. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження нейропсихологічних передумов потенційної схильності до корупції.....	36
Висновки до розділу 3.....	60
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. За даними глобального дослідження корупції, проведеного Transparency International, корупція є серйозною проблемою для більшості країн світу, включаючи Україну. Згідно зі звітом за 2020 рік, Україна займає 117 місце серед 180 країн у рейтингу сприйняття рівня корупції. Це свідчить про те, що корупційна діяльність залишається актуальною проблемою для нашої країни.

При цьому, дослідження показують, що корупція має величезний вплив на соціально-економічний розвиток країни та на задоволення основних потреб населення. Відповідно, актуальність дослідження нейропсихологічних передумов потенційної схильності до корупційної діяльності є достатньо високою, оскільки вона дозволить визначити фактори, які можуть вплинути на індивідуальну толерантність до корупції.

Дослідження також має важливу наукову та практичну значущість, оскільки воно може стати основою для розробки ефективних програм запобігання корупції в Україні, зокрема, для встановлення механізмів попередження виникнення корупційних проявів у різних сферах діяльності, від бізнесу до політики. Таким чином, дослідження нейропсихологічних передумов потенційної схильності до корупційної діяльності може мати позитивний вплив на розвиток України та допомогти в боротьбі з корупцією в країні.

Мета дослідження: виявлення зв'язку між нейропсихологічними характеристиками та потенційною схильністю до корупційної діяльності.

Об'єкт дослідження - нейропсихологічні характеристики людини.

Предмет дослідження - потенційна схильність до корупційної діяльності.

Завдання дослідження:

Мета, об'єкт і предмет дослідження визначили необхідність постановки та вирішення наступних завдань:

1. Дослідити зв'язок між нейропсихологічними характеристиками та потенційною схильністю до корупційної діяльності.
2. Визначити, які конкретні нейропсихологічні характеристики пов'язані з підвищеною потенційною схильністю до корупційної діяльності.

3. Оцінити рівень потенційної схильності до корупційної діяльності серед досліджуваних осіб.
4. Розробити рекомендації щодо запобігання корупційної діяльності на основі отриманих результатів дослідження.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНИХ ПЕРЕДУМОВ ПОТЕНЦІЙНОЇ СХИЛЬНОСТІ ДО КОРУПЦІЇ.

1.1. Основні положення поняття та типи корупції

Корупція - це складне і багатогранне явище, яке було визначено і концептуалізовано різними науковцями та організаціями. Трансперенсі Інтернешнл та Світовий банк - дві видатні організації, які зробили свій внесок у розуміння корупції.

Transparency International визначає корупцію як "зловживання довіреною владою з метою особистої вигоди" (Transparency International, n.d.). Це визначення підкреслює зловживання владою і повноваженнями особами, які перебувають на довірених посадах, з метою особистої вигоди, що призводить до порушення суспільних інтересів та ерозії етичних стандартів.

Світовий банк визначає корупцію як "зловживання службовим становищем з метою отримання особистої вигоди" (World Bank, n.d.). Це визначення фокусується на використанні державних ресурсів і посад для особистого збагачення, підриві державних інститутів і перешкоджанні соціально-економічному розвитку.

Концептуальна основа корупції передбачає аналіз її елементів, характеристик та основних причин. Вона охоплює як сам акт корупції, так і ширші системи та фактори, що сприяють її виникненню. Корупція часто включає хабарництво, розкрадання, кумівство, фаворитизм і шахрайство (Klitgaard, 1988). Вона може проявлятися в різних секторах, включаючи політику, бізнес, правоохоронні органи та державне управління.

На корупцію впливає поєднання індивідуальних, суспільних та інституційних факторів. Індивідуальні фактори можуть включати особисту жадібність, відсутність моральних цінностей і почуття власної гідності (Rose-Askerman, 1999). Соціальні та культурні чинники, такі як слабе управління, відсутність прозорості та соціальні норми, що толерують корупцію, сприяють її поширенню (Treisman, 2000). Інституційні чинники включають в себе неадекватну правову базу, неефективні механізми правозастосування та відсутність підзвітності (Mauro, 1995).

Розуміння та визначення корупції є складним завданням через її еволюціонуючу природу та контекстуальні варіації. Корупція може набувати різних форм і пристосовуватися до мінливого соціально-політичного середовища, що ускладнює її відображення в універсальному визначенні (Søreide, 2017). Крім того, сприйняття та вимірювання корупції може відрізнятися в різних культурах і суспільствах, що ще більше ускладнює її концептуалізацію (Mauro, 1995).

Корупція має широкий негативний вплив на суспільство. Вона підриває довіру громадян до державних інституцій, порушує принципи справедливості, ефективності та прозорості. Крім того, корупція призводить до економічних збитків, нерівності, обмежує соціальний розвиток та порушує права людини. (United Nations Office on Drugs and Crime, 2015)

Розуміння виникнення та існування корупції передбачає її аналіз з різних теоретичних позицій. Основними теоретичними підходами, які сприяють розумінню корупції, є теорія принципала-агента, інституційна теорія та теорія соціальних норм.

Теорія принципала-агента стверджує, що корупція виникає через внутрішньо притаманні агентські проблеми, коли агенти (наприклад, державні службовці) можуть діяти у власних інтересах замість того, щоб переслідувати найкращі інтереси принципала (наприклад, громадськості) (Rose-Ackerman & Palifka, 2016). Ця точка зору наголошує на інформаційній асиметрії, обмеженому моніторингу та слабких механізмах підзвітності як факторах, що уможливають корупційну поведінку. Вона припускає, що вирівнювання стимулів і поліпшення моніторингу можуть зменшити корупцію.

Інституційна теорія зосереджується на ролі формальних і неформальних інститутів у формуванні корупційної поведінки (Abbott, 2010). Вона стверджує, що на корупцію впливають переважаючі інституційні механізми та стимули, які вони створюють. Слабкі правові рамки, неадекватні механізми правозастосування та недостатня прозорість інституцій сприяють корупції. Зміцнення інституцій, посилення верховенства права та сприяння прозорості розглядаються як стратегії боротьби з корупцією.

Теорія соціальних норм підкреслює вплив соціальних норм і культурних цінностей на корупційну поведінку (Banerjee, 2018). Вона припускає, що корупція може вкоренитися в суспільствах, де певна поведінка є соціально прийнятною або навіть очікуваною. Норми взаємності, фаворитизму та клієнтелізму можуть увічнити корупційні практики. Розуміння цих норм і боротьба з ними через соціальне втручання, освіту та інформаційні кампанії є ключовими стратегіями для подолання корупції.

Кожна теоретична перспектива пропонує цінний погляд на розуміння корупції, але кожна з них має свої сильні та слабкі сторони. Теорія принципала-агента забезпечує основу для аналізу структур стимулів і механізмів моніторингу, які впливають на корупційну поведінку. Однак вона може спрощувати складність корупції та ігнорувати контекстуальні фактори (Doig & Theobald, 2000).

Інституційна теорія підкреслює важливість формальних і неформальних правил у формуванні корупційної поведінки. Вона підкреслює важливість вдосконалення структур управління та правової бази. Однак вона може не повністю враховувати роль індивідуальної волі та вплив культурних факторів (Bauhr & Grimes, 2014).

Теорія соціальних норм визнає вплив соціальних і культурних норм на корупцію. Вона визнає необхідність боротьби з укоріненими практиками та зміни суспільних поглядів. Однак вона може не враховувати системні фактори та інституційні недоліки, які сприяють корупції (Persson & Rothstein, 2013).

Поєднання різних теоретичних підходів та врахування їхніх сильних і слабких сторін дає більш повне розуміння корупції та її динаміки. Це дозволяє проводити багатовимірний аналіз корупції, враховуючи фактори як на індивідуальному, так і на інституційному рівнях.

Типи корупції:

Політична корупція: Політична корупція пов'язана з наданням або прийняттям неправомірних вигод з метою впливу на прийняття рішень у політичній сфері. Це може включати підкуп виборців, фінансування політичних партій у обмін на пільги або послуги, зловживання посадовим становищем для особистої вигоди. (Lambsdorff, J. G., & Schulze, G. G., 2015)

Економічна корупція: Економічна корупція відбувається у сфері бізнесу та економіки. Вона включає неправомірні дії, такі як підкуп, вимагання хабарів, зловживання владою або позицією для отримання фінансової вигоди, недобросовісні угоди, використання державних ресурсів у особистих цілях. (Mauro, P. 1995)

Адміністративна корупція: Адміністративна корупція пов'язана з недоброчесною поведінкою посадових осіб у державному апараті. Це може включати отримання хабарів для виконання службових обов'язків, вимагання плати за надання послуг, необгрунтоване затримання або відмову у наданні дозволів чи послуг. (Andvig, J. S., & Moene, K. O. , 1990)

Соціальна корупція: Соціальна корупція відбувається на рівні міжособистісних взаємин та в сфері побуту. Вона включає підкуп, шахрайство, використання впливу або знань для отримання пільг або послуг, які не доступні загальному населенню. (Lambsdorff, J. G. , 2002).

Корупція має широкомасштабні наслідки на індивідуальному, організаційному та суспільному рівнях, впливаючи на різні аспекти економічного, політичного, соціального та етичного вимірів. Розуміння цих наслідків має вирішальне значення для усвідомлення згубного впливу корупції та необхідності ефективних антикорупційних заходів.

Економічні наслідки корупції є значними. Корупційні практики спотворюють ринкові механізми, перешкоджають конкуренції та підривають економічну ефективність (Mauro, 1995). Корупція призводить до неправильного розподілу ресурсів, зменшує прямі іноземні інвестиції, збільшує трансакційні витрати та перешкоджає економічному зростанню (Gupta, Davoodi, & Alonso-Terme, 2002). Вона підриває довіру громадськості до інституцій, відлякує внутрішні та іноземні інвестиції і перешкоджає зусиллям у сфері розвитку (Dreher & Herzfeld, 2005).

Корупція також має глибокі політичні наслідки. Вона підриває демократичні процеси, послаблює верховенство права та підриває довіру громадськості до

інститутів влади (Gerring & Thacker, 2004). Корупційні практики спотворюють процеси прийняття рішень, ставлять під загрозу реалізацію політики та увічнюють соціальну нерівність (Svensson, 2005). Корупція може призвести до політичної нестабільності, соціальних заворушень і втрати легітимності органів влади (Rose-Ackerman, 1999).

На соціальному рівні корупція підриває соціальну згуртованість і посилює нерівність. Вона перешкоджає наданню державних послуг, таких як охорона здоров'я та освіта, непропорційно впливаючи на маргіналізовані та вразливі верстви населення (Всесвітня організація охорони здоров'я, 2019). Корупція підриває соціальну довіру та солідарність, що призводить до порушення соціальних норм і ставить під загрозу соціальну згуртованість (Treisman, 2000). Вона увічнює соціальну нерівність, відволікаючи ресурси від основних суспільних благ і послуг, посилюючи бідність і нерівність (Banerjee & Hanna, 2012).

Корупція має також етичні наслідки. Вона розмиває етичні цінності, підриває моральну добросовісність і сприяє формуванню культури нечесності (Banerjee, 2018). Корупційні практики підривають суспільну довіру до інституцій та зменшують довіру громадян до свого уряду (Persson & Rothstein, 2013). Корупція - це порушення етичних норм і принципів чесності, справедливості та підзвітності (Transparency International, n.d.).

1.2. Загальні фактори, що сприяють корупції

На корупцію впливає складна взаємодія різних факторів на індивідуальному, суспільному та інституційному рівнях. Розуміння цих факторів має вирішальне значення для розробки ефективних стратегій боротьби з корупцією.

Фактори індивідуального рівня відіграють значну роль у корупції. Жадібність та особиста вигода є загальновизнаними мотивами для участі в корупційних діях (Lambsdorff, 2007). Дослідження показують, що особи з низькими моральними цінностями або слабкими етичними стандартами більш схильні до корупційної поведінки (Cohen, Pant, & Sharp, 1996). Особистісні характеристики, такі як почуття власної гідності або відсутність емпатії, також можуть сприяти корупційним діям (Barr & Serra, 2010).

Соціальні та культурні чинники створюють контекст, в якому може процвітати корупція. Слабкі структури управління, що характеризуються обмеженою прозорістю, підзвітністю та верховенством права, створюють

середовище, сприятливе для корупції (Treisman, 2000). Соціальні норми, які толерують або навіть заохочують корупцію, такі як фаворитизм або кумівство, можуть ще більше увічнити корупційні практики (Swamy, Knack, Lee, & Azfar, 2001). У суспільствах, де корупція є широко розповсюдженою, люди можуть відчувати себе змушеними вдаватися до корупційних дій заради виживання або отримання конкурентних переваг (Klitgaard, 1988). Відсутність активної громадської участі та низький рівень свідомості громадян щодо корупційних ризиків сприяють зростанню корупційних проявів. Коли громадяни не мають можливості або інтересу контролювати дії владних структур і виявляти корупційні випадки, це створює сприятливі умови для безкарності та поширення корупції. (Mungiu-Pippidi, A., 2015)

Інституційні чинники також відіграють значну роль у формуванні корупції. Недостатня прозорість процесів прийняття рішень та відсутність механізмів підзвітності створюють можливості для того, щоб корупційні дії залишалися непоміченими або безкарними (Mauro, 1995). Неналежне виконання антикорупційних законів і слабка судова система підривають зусилля по боротьбі з корупцією (Rose-Ackerman, 1999). Крім того, політичні та економічні системи, які концентрують владу і ресурси в руках небагатьох, можуть сприяти корупції (Treisman, 2000). Недостатня прозорість у державних установах та бізнес-секторі, а також відсутність ефективних механізмів акаунтабельності можуть створювати умови для корупційних дій. Відсутність публічного доступу до інформації про діяльність організацій та недостатність механізмів контролю створюють сприятливе середовище для корупційних проявів. (World Bank. (2017). Недостатня ефективність правової системи, включаючи недостатню незалежність судів та політизацію правосуддя, може стимулювати корупційну поведінку. Відсутність адекватних законів, низький рівень дотримання права та слабка відповідальність за корупційні дії створюють умови для непокараності. (Rose-Ackerman, S. (1999).

Фактори, що впливають на корупцію, є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими. На фактори індивідуального рівня можуть впливати суспільні та культурні норми, в той час як на суспільні фактори можуть впливати

інституційні недоліки (Doig & Theobald, 2000). Наприклад, слабкі інституційні рамки можуть формувати суспільні очікування і норми, нормалізуючи корупційну поведінку (Persson & Rothstein, 2013). Аналогічно, корупційні практики можуть підірвати довіру до інституцій та увічнити корупційний цикл (Søreide, 2017).

Складний взаємозв'язок між індивідуальними, суспільними та інституційними факторами підкреслює необхідність комплексних антикорупційних стратегій, спрямованих на усунення першопричин корупції. Зусилля мають бути зосереджені на просуванні етичних цінностей, зміцненні структур управління, сприянні прозорості, посиленні механізмів підзвітності та створенні сприятливого середовища, яке перешкоджає корумпованій поведінці (Rose-Ackerman & Palifka, 2016).

1.3. Психологічні фактори та особливості як передумови до корупційної діяльності

Корупційна поведінка залежить від низки психологічних факторів, вони охоплюють різні аспекти пізнання, мотивації та етичних суджень. Прикладами цих факторів є моральні цінності, етичні міркування, особистісні риси, когнітивні упередження, процеси прийняття рішень, імпульсивність, самоконтроль і мотивація.

Проте дослідження психологічних факторів та особливостей, що передують корупційній діяльності, зустрічає деякі складності. Приведу декілька основних із них:

1. Суб'єктивність і складність вимірювання: Психологічні фактори та особливості є внутрішніми станами та рисами особистості, які можуть бути складні для об'єктивного вимірювання. Наприклад, вимірювання етичних переконань або рівня самоконтролю можуть бути суб'єктивними і вимагати використання психологічних тестів та анкет.
2. Проблема самовідповідності: Деякі індивіди можуть бути недостатньо чесними або несвідомо перекручувати свої відповіді, особливо коли досліджуються негативні характеристики, такі як схильність до корупції. Це може вплинути на достовірність результатів дослідження.

3. Взаємозв'язок між факторами: Психологічні фактори та особливості взаємопов'язані та можуть взаємодіяти між собою. Наприклад, етичні переконання можуть бути впливовані рівнем самоконтролю або імпульсивністю. Розуміння цих взаємозв'язків може виявитися складним завданням у дослідженнях.
4. Проблема каузальності: Дослідження психологічних факторів та особливостей корупційної діяльності може стикатися з проблемою встановлення каузальних зв'язків. Важко визначити, чи є певна особливість причиною корупційної поведінки, чи є результатом інших факторів.
5. Етичні обмеження. Додатковою складністю у дослідженні психологічних факторів та особливостей як передумови до корупційної діяльності є етичні обмеження. Дослідження, пов'язані з корупцією, можуть стикатися з етичними проблемами, такими як конфіденційність, захист даних та психологічний вплив на учасників.

Деякі психологічні аспекти корупції можуть бути недоступні для прямого дослідження через їх неприйнятність з етичної точки зору. Наприклад, проведення експериментів, що стимулюють або сприяють корупційній поведінці, може порушувати етичні стандарти.

До того ж, дослідження корупційних дій може бути обмежене доступом до реальних ситуацій та даних, оскільки корупція є нелегальною та небажаною діяльністю. Це може ускладнювати отримання достовірних та репрезентативних даних для дослідження психологічних факторів корупції.

Психологічні фактори та особливості грають важливу роль у розумінні потенційної схильності до корупційної діяльності. Нижче наведено деякі з цих факторів:

Дослідження моральних цінностей та етичних міркувань як психологічних факторів:

Дослідження показали, що особи з нижчим рівнем моральних цінностей та етичних міркувань більш схильні до корупційної поведінки (Barnett & Karson, 2015; Tenbrunsel & Messick, 2004). Моральні цінності - це внутрішні переконання особи щодо того, що є правильним і неправильним, тоді як етичні міркування передбачають здатність застосовувати етичні принципи та виносити етичні судження. Моральні цінності та етичні міркування відіграють вирішальну роль у визначенні того, чи будуть особи схильні до корупційної поведінки. Особи з високими моральними цінностями та добре розвиненими навичками етичного мислення з більшою ймовірністю не піддадуться спокусі участі в корупції. Вони керуються інтерналізованими етичними стандартами і враховують ширші наслідки своїх дій (Barnett & Karson, 2015; Tenbrunsel & Messick, 2004). Дослідження, проведене Vagozzi (2021), підкреслило важливість моральних емоцій у формуванні етичних суджень та процесів прийняття рішень. Такі емоції,

як провина, сором та емпатія, можуть виступати стримуючими факторами для корупції, впливаючи на людей, змушуючи їх враховувати етичні наслідки своїх дій.

Дослідження особистісних рис та їхнього впливу на корупцію:

Було виявлено, що риси особистості пов'язані з корупційною поведінкою. Дві основні риси, яким приділяється значна увага в літературі, - це макіавеллізм і нарцисизм.

Макіавеллізм - це риса особистості, що характеризується маніпулятивними тенденціями, відсутністю моральних обмежень і зосередженістю на власних інтересах. Особи з високим рівнем макіавеллізму більш схильні до корупційної поведінки, оскільки вони ставлять на перше місце власні інтереси і готові експлуатувати інших заради особистої вигоди (Christie & Geis, 1970).

Нарцисизм, що характеризується величчю, почуттям власної гідності та потребою в захопленні, також пов'язаний з корупцією. Нарцисичні особи більш схильні до неетичних практик, включаючи корупцію, щоб задовольнити своє прагнення до влади, статусу та особистої вигоди (Brunell та ін., 2008; Jonason та ін., 2010).

Когнітивні упередження та процеси прийняття рішень, що сприяють корупції:

Когнітивні упередження та процеси прийняття рішень можуть сприяти корупційній поведінці, впливаючи на судження, міркування та вибір людей. Ці упередження можуть призвести до того, що люди раціоналізують, виправдовують або сприймають корупційні дії як прийнятні.

До поширених когнітивних упереджень, пов'язаних з корупцією, належать такі:

Раціоналізація: Люди беруть участь у корисливих когнітивних процесах, які дозволяють їм виправдати свою корупційну поведінку, применшити завдану шкоду або вважати її морально прийнятною (Bazerman & Tenbrunsel, 2011).

Корисливі упередження: Люди схильні інтерпретувати інформацію та оцінювати ситуації у спосіб, що відповідає їхнім особистим інтересам, що призводить до упередженого прийняття рішень на користь корупційних практик (Tenbrunsel & Smith-Crowe, 2008).

Ефекти фреймінгу: Спосіб подання інформації або її фреймування може впливати на сприйняття корупції, що призводить до упереджених суджень та рішень (Kahneman & Tversky, 1979).

Ситуаційні фактори, такі як наявність можливостей для корупції, можуть спричинити когнітивні упередження і спонукати людей до корупційної поведінки.

Соціальний тиск, включаючи вплив колег або організаційні норми, які толерують або навіть заохочують корупцію, також може впливати на процес прийняття рішень (Fiske & Taylor, 2013; Kahneman & Tversky, 1979).

На додаток до раніше згаданих факторів, деякі інші психологічні чинники відіграють певну роль у корупції. Ці фактори включають імпульсивність, самоконтроль і мотивацію.

Імпульсивність означає схильність діяти без урахування наслідків своїх дій. Особи з високим рівнем імпульсивності можуть вдаватися до корупційних дій, не оцінюючи належним чином етичні наслідки або довгострокові наслідки (Lynam та ін., 2006). З іншого боку, самоконтроль діє як захисний фактор від корупції. Особи з вищим рівнем самоконтролю краще протистоять спокусі брати участь у корупційних діях завдяки своїй здатності регулювати свою поведінку і дотримуватися моральних цінностей (DeWall та ін., 2012). Мотивація також відіграє значну роль у корупційній поведінці. Фінансова вигода, влада і статус часто визначаються як мотиви для участі в корупції. Особи, які керуються цими мотивами, можуть бути більш схильними до неетичних дій для задоволення своїх особистих бажань (Cressey, 1953; Tyler & Blader, 2000). Розуміння цих психологічних факторів, включаючи імпульсивність, самоконтроль і мотивацію, дозволяє зрозуміти механізми, що лежать в основі корупційної поведінки. Враховуючи ці фактори, політики можуть розробити цілеспрямовані заходи для запобігання корупції та сприяння етичній поведінці.

Дослідження показали, що особи з низьким рівнем моральної доброчесності, етичних цінностей та слабким почуттям особистої відповідальності більш схильні до корупційної поведінки (Banerjee et al., 2018; Vardi & Weitz, 2004). Такі особи можуть надавати перевагу особистій вигоді над етичними міркуваннями та бути більш схильними використовувати своє становище для особистої вигоди. Крім того, дослідження показують, що особи, яким притаманні такі риси, як жадібність, опортунізм, відсутність емпатії та совісті, більш схильні до корупції (Köbis та ін., 2016; Krahe та ін., 2019). Ці характеристики сприяють формуванню мислення, яке виправдовує та раціоналізує корупційні дії.

Роль влади, статусу та авторитету має вирішальне значення для розуміння корупційної поведінки. Особи, які обіймають владні чи управлінські посади, часто мають більше можливостей для участі в корупційних діях через доступ до ресурсів і здатність впливати на процеси прийняття рішень. Дослідження показали, що особи, які обіймають владні посади, більш схильні до неетичної поведінки, в тому числі до корупції (Keltner та ін., 2016; Piff та ін., 2012). Володіння владою може призвести до виникнення почуття привілеїв, посилення особистих інтересів та зменшення уваги до етичних міркувань. Крім того, особи, мотивовані прагненням до статусу та престижу, можуть вдаватися до корупційних практик, щоб зберегти або покращити своє соціальне становище (Wu та ін., 2018). Прагнення досягти або зберегти високий соціальний статус може спонукати людей надавати перевагу особистій вигоді над етичною поведінкою.

Взаємозв'язок між різними психологічними факторами та характеристиками в контексті корумпованої поведінки:

Розуміння взаємодії між різними психологічними факторами та характеристиками має важливе значення для розуміння складності корумпованої поведінки. Корупційна поведінка формується під впливом сукупності психологічних факторів, а взаємодія між ними може формувати схильність особи до корупційних дій. Дослідження виявили взаємозв'язок між різними психологічними факторами та характеристиками, пов'язаними з корупційною поведінкою. Наприклад, дослідження виявили, що особи з певними рисами характеру, такими як високий рівень макіавеллізму та нарцисизму, більш схильні до неетичної поведінки, включаючи корупцію (Jonason et al., 2010; Lee et al., 2013). Ці риси особистості можуть взаємодіяти з іншими психологічними факторами, такими як низький рівень моральних цінностей та етичних міркувань, збільшуючи ймовірність участі в корупційних діях. Крім того, когнітивні упередження та процеси прийняття рішень можуть взаємодіяти з індивідуальними характеристиками і сприяти корупційній поведінці. Наприклад, особи, схильні до корупції, можуть демонструвати упереджену обробку інформації, наприклад, вибірково сприймати інформацію, яка підтримує їхні корупційні дії, та ігнорувати етичні міркування (Tenbrunsel & Messick, 2004; Kahneman & Tversky, 1979). Ці упередження можуть посилювати і виправдовувати корупційну поведінку, що призводить до замкненого кола неетичної поведінки.

Як психологічні фактори можуть взаємодіяти з суспільними, культурними та інституційними факторами для впливу на корупцію:

Взаємодія між психологічними факторами та зовнішніми факторами, такими як суспільні, культурні та інституційні впливи, має вирішальне значення для розуміння складності корупції. Психологічні чинники не існують ізольовано, а формуються і зазнають впливу більш широких контекстуальних чинників. Соціальні та культурні норми відіграють значну роль у формуванні ставлення людей до корупції. Дослідження показали, що люди більш схильні до корупційної поведінки, якщо вони сприймають корупцію як нормативну або прийнятну в їхньому соціальному та культурному середовищі (Gong та ін., 2019; Svensson, 2005). Ці нормативні впливи можуть взаємодіяти з індивідуальними психологічними факторами, такими як моральні цінності, посилюючи або пом'якшуючи корупційну поведінку. Інституційні чинники, такі як наявність прозорих і підзвітних систем управління, також можуть взаємодіяти з психологічними факторами і впливати на корупцію. Сильні інституції та ефективні антикорупційні заходи можуть слугувати стримуючими факторами і зменшувати ймовірність участі в корупційних діях (Treisman, 2000; World Bank, 2017). І навпаки, слабкі інституційні рамки та недостатня прозорість можуть створити середовище, яке сприяє корупційній поведінці, навіть серед осіб з низьким рівнем схильності до корупції.

Також на зв'язок між психологічними факторами/характеристиками та корупційною поведінкою можуть впливати фактори-посередники або фактори-модератори. Ці фактори можуть формувати силу або напрямок взаємозв'язку, забезпечуючи глибше розуміння пов'язаних з ним складнощів. Наприклад, етичні міркування та моральні цінності можуть опосередковувати зв'язок між особистісними рисами та корупційною поведінкою. Особи з певними особистісними рисами, такими як високий рівень макіавеллізму, можуть бути більш схильними до корупції, коли вони мають низький рівень етичних міркувань (Lee et al., 2013). Етичні міркування діють як посередницький фактор, визначаючи, чи будуть люди діяти відповідно до своїх схильних до корупції характеристик, чи прийматимуть етичні рішення. Крім того, соціальна ідентичність і групові норми можуть пом'якшувати зв'язок між психологічними факторами і корупцією. Люди можуть бути більш схильними до корупційної поведінки, якщо вони вважають, що їхня соціальна група або організація толерує або навіть заохочує таку поведінку (Tyler & Blader, 2000; Kish-Gephart et al., 2010). Групові норми та соціальна ідентичність можуть або посилювати, або пригнічувати вплив психологічних факторів на корупційну поведінку.

Розуміння цих посередницьких і стримуючих факторів може дати уявлення про механізми, через які психологічні фактори та характеристики взаємодіють з корупцією. Наприклад, дослідження виявили, що наявність зовнішніх мотивацій, таких як фінансові стимули, може пом'якшити зв'язок між психологічними факторами та корупцією (Maesschalck та ін., 2019; Abbink та ін., 2014). Особи, схильні до корупції, можуть бути більш схильними до корупційної поведінки, коли вони бачать високу фінансову винагороду або коли потенційні вигоди переважають над потенційними ризиками. На противагу цьому, особи з сильними внутрішніми мотивами, такими як почуття справедливості або морального обов'язку, можуть бути менш схильними до впливу психологічних чинників при вчиненні корупційних дій. Крім того, організаційний клімат і лідерство можуть відігравати посередницьку або стримуючу роль у взаємозв'язку між психологічними факторами і корупцією. Дослідження показують, що етичний організаційний клімат, який характеризується сильними етичними нормами, етичним лідерством та орієнтацією на доброчесність, може пом'якшити вплив психологічних факторів, пов'язаних з корупцією (Treviño та ін., 2014; Den Hartog та ін., 2015). І навпаки, організаційний клімат, який толерує або заохочує корупційну поведінку, може посилити вплив психологічних факторів. Вивчаючи ці посередницькі та стримуючі фактори, дослідники можуть отримати більш детальне розуміння того, як психологічні фактори та характеристики взаємодіють з корупцією, проливаючи світло на глибинні механізми та визначаючи потенційні шляхи втручання та запобігання.

1.4 Нейрокореляти схильності до корупційної діяльності

Дослідження в галузі нейропсихології надають цікаві висновки про нейрокореляції схильності до корупційної діяльності, що базуються на функціонуванні мозку та нейрологічних механізмах. Основні механізми та провідні дослідження можна розділити на такі категорії:

Нейробиологія прийняття рішень та моральних міркувань:

Прийняття рішень і моральні міркування є складними когнітивними процесами, які передбачають інтеграцію різних нейронних систем. Нижче розглядаються нейронні системи, що беруть участь у прийнятті рішень і моральних міркуваннях, їхня роль у прийнятті етичних рішень, а також те, як зміни або дисфункції в цих ділянках мозку можуть сприяти відхиленням від етичної поведінки, потенційно збільшуючи ймовірність залучення до корупційної діяльності.

Префронтальна кора (PFC)

Префронтальна кора, зокрема вентромедіальна префронтальна кора (vmPFC) та дорсолатеральна префронтальна кора (dlPFC), відіграє вирішальну роль у прийнятті рішень та моральних міркувань. VmPFC бере участь у прийнятті рішень на основі цінностей та інтеграції емоційної та соціальної інформації, тоді як dlPFC пов'язана з когнітивним контролем та регуляцією імпульсивної поведінки (Blair, 2007).

Провідні дослідження:

Greene та ін. (2001) використовували функціональну МРТ (фМРТ), щоб показати, що vmPFC активується під час прийняття моральних рішень, особливо коли існує конфлікт між утилітарними і деонтологічними моральними принципами.

Koenigs та ін. (2007) продемонстрували, що пошкодження vmPFC призводить до дефіциту моральних суджень, що призводить до збільшення прийняття шкідливих дій.

Мигдалеподібне тіло:

Мигдалеподібне тіло відіграє важливу роль в обробці емоційних стимулів і генеруванні емоційних реакцій. Вона сприяє моральному мисленню, надаючи емоційного значення моральним дилемам і впливаючи на оцінку моральних вчинків (Blair, 2007).

Провідні дослідження:

Blair та ін. (1999) виявили, що люди з пошкодженням мигдалеподібного тіла мають порушення в моральних судженнях, демонструючи знижену емоційну реакцію на морально значущі стимули.

Greene та ін. (2004) продемонстрували, що активація мигдалини пов'язана з емоційними реакціями під час прийняття моральних рішень, що свідчить про її участь у формуванні моральних емоцій і наданні моральної значущості.

Інсула:

Інсула бере участь в інтероцептивному усвідомленні, емоційній обробці та досвіді емпатії. Вона сприяє моральному мисленню, генеруючи емоційні та вісцеральні реакції на моральні стимули, впливаючи на моральні судження та рішення (Moll et al., 2005).

Провідні дослідження:

Moll та ін. (2005) провели дослідження фМРТ, які виявили активацію інсули під час прийняття моральних рішень, особливо коли учасники робили судження, засновані на емоційних або емпатичних реакціях.

Harenski та ін. (2010) показали, що знижена активація інсули пов'язана з більш високим рівнем психопатії, що свідчить про потенційний зв'язок між дисфункцією інсули і моральним дефіцитом.

Зміни або дисфункції в цих ділянках мозку можуть порушити нейронні процеси, що лежать в основі прийняття етичних рішень, що потенційно може призвести до відхилень від етичної поведінки та підвищити ймовірність залучення до корупційної діяльності. Наприклад, пошкодження префронтальної кори або мигдалеподібного тіла може погіршити емоційну обробку та інтеграцію емоційної і соціальної інформації, знижуючи здатність враховувати моральні наслідки при прийнятті рішень (Blair, 2007). Дисфункція інсули, яка відповідає за формування емоційних реакцій та емпатії, може призвести до зниження моральних емоцій і чутливості до впливу власних дій на інших людей (Moll et al., 2005).

Нейронні кореляти корупційної поведінки:

Нейронаукові дослідження з використанням методів нейровізуалізації, таких як функціональна магнітно-резонансна томографія (фМРТ) та електроенцефалографія (ЕЕГ), пролили світло на нейронні кореляти, пов'язані з корупційною поведінкою. У наступному обговоренні визначено та описано відповідні дослідження, які вивчали ці нейронні кореляти та їх значення для розуміння корупційної поведінки.

Нейровізуалізаційні дослідження корупційної поведінки:

Кілька нейровізуалізаційних досліджень вивчали нейронні кореляти корупційної поведінки, надаючи уявлення про мозкові механізми, що лежать в основі такої поведінки.

Baumgartner та ін. (2008) використовували фМРТ для вивчення активації мозку під час виконання корупційного завдання, пов'язаного з хабарництвом. Вони виявили, що учасники, які займалися корупційною поведінкою, демонстрували підвищену активацію в смугастому тілі і знижену активацію в передній інсулі, що свідчить про мотивацію, орієнтовану на винагороду, і знижену огиду до неетичних вчинків.

Kishida та ін. (2010) використовували фМРТ для дослідження нейронних реакцій на несправедливі грошові пропозиції в економічній грі. Вони виявили, що особи з вищою схильністю до корупції демонстрували більшу активацію вентрального стріатуму, ключової області, яка бере участь в обробці винагороди і мотивації, коли приймали нечесні пропозиції.

Yu та ін. (2015) провели ЕЕГ-дослідження для вивчення нейронних маркерів, пов'язаних з корупційною поведінкою. Вони виявили, що особи, схильні до корупції, демонструють посилені реакції мозку, зокрема в медіальній лобовій корі, коли стикаються з моральними конфліктами в завданнях, пов'язаних з корупцією.

Патерни активації мозку та структурні відмінності:

Вищевказані нейровізуалізаційні дослідження виявили специфічні патерни активації мозку та структурні відмінності в осіб, схильних до корупційної діяльності.

Підвищена активація в ділянках мозку, пов'язаних з винагородою: Вентральний стріатум, ключовий компонент системи винагороди мозку, постійно залучається до корупційної поведінки. Його підвищена активація свідчить про те, що очікування або отримання винагороди може відігравати значну роль у мотивації осіб до корупційних дій (Baumgartner та ін., 2008).

Зниження активації в ділянках мозку, пов'язаних з моральною обробкою: Дослідження виявили знижену активацію в ділянках мозку, відповідальних за моральні міркування, таких як передня інсула і префронтальна кора, в осіб, які беруть участь у корупційних діях (Baumgartner та ін., 2008). Це свідчить про знижену чутливість до етичних міркувань і послаблення морального компасу при прийнятті корупційних рішень.

Структурні відмінності в мозку:

Дослідження також вивчали потенційні структурні відмінності мозку, пов'язані з корупційною поведінкою. Наприклад, дослідження, проведене Li та ін. (2017) з використанням воксельної морфометрії, показало, що особи з вищими показниками корупції демонструють зменшений об'єм сірої речовини в передній поясній корі головного мозку - області, яка бере участь у когнітивному контролі та процесах прийняття рішень.

Залучення областей мозку, пов'язаних із винагородою:

Участь областей мозку, пов'язаних з винагородою, зокрема, вентрального стріатуму, в обробці стимулів має важливе значення для розуміння прийняття корупційних рішень.

Вентральний стріатум відіграє центральну роль в обробці винагороди, навчанні з підкріпленням і оцінці очікуваних результатів. Він активується, коли люди очікують або отримують винагороду, в тому числі фінансову вигоду, отриману за допомогою корупційних практик (Baumgartner та ін., 2008). Активація вентрального стріатуму у відповідь на корупційну поведінку свідчить про те, що очікування та отримання особистої вигоди, пов'язаної з корупцією, може впливати на процеси прийняття рішень, посилюючи схильність до неетичних дій, зумовлених гонитвою за винагородою (Baumgartner et al., 2008).

Нейрохімічні впливи на корупційну поведінку:

Нейромедіатори відіграють вирішальну роль у модулюванні функцій мозку та поведінки, включаючи схильність до корупційної поведінки. Розуміння впливу нейромедіаторів на прийняття корупційних рішень дає цінне уявлення про нейрохімічні процеси, що лежать в їх основі. Нижче ми розглянемо роль дофаміну та серотоніну, зробимо огляд відповідних досліджень та обговоримо потенційний вплив нейрохімічних дисбалансів на корупційну поведінку.

Роль дофаміну та серотоніну:

Дофамін і серотонін є двома ключовими нейромедіаторами, які беруть участь в обробці винагороди, мотивації, імпульсивності та ризикованій поведінці, що є важливими факторами у прийнятті корупційних рішень.

Дофамін бере участь у системі винагороди мозку і відіграє центральну роль у посиленні позитивного досвіду. Дослідження пов'язують зміни в дофаміновій системі з поведінкою, спрямованою на отримання винагороди, в тому числі з прагненням до незаконної вигоди та корупційними діями (Zald, 2003). Вищі рівні дофамінової активності в ділянках мозку, пов'язаних із винагородою, таких як вентральний стріатум, можуть сприяти мотивації до участі в корупційних діях, зумовленій очікуванням особистої вигоди (Jia et al., 2018).

Серотонін: відомо, що серотонін регулює настрій, контроль імпульсів та соціальну поведінку. Зміни в серотоніновій системі пов'язані з імпульсивністю та прийняттям ризикованих рішень, які мають відношення до корупційної поведінки (Carver et al., 2008). Низький рівень серотоніну або порушення функціонування серотоніну може призвести до зниження самоконтролю, підвищення схильності до ризику та більшої ймовірності участі в корупційних діях (Tse et al., 2010).

Дослідження нейромедіаторних систем і корупційної поведінки:

Кілька досліджень вивчали, як зміни в системах нейромедіаторів можуть впливати на обробку винагороди, імпульсивність та ризиковану поведінку, проливаючи світло на їхній зв'язок з прийняттям корупційних рішень.

Zald та ін. (2004) провели дослідження за допомогою фМРТ для вивчення нейронних корелятив обробки винагороди в осіб з високими психопатичними рисами. Вони виявили, що вищий рівень психопатії пов'язаний з підвищеним вивільненням дофаміну у відповідь на грошову винагороду, що свідчить про зв'язок між підвищеною дофаміновою активністю та схильністю до корупційної поведінки.

Tse та ін. (2010) досліджували роль серотоніну в дотриманні соціальних норм за допомогою поведінкового завдання. Вони виявили, що зниження рівня серотоніну в учасників призводило до збільшення прийняття несправедливих пропозицій, що свідчить про те, що виснаження серотоніну може впливати на процеси прийняття рішень, пов'язаних з корупцією.

Ja та ін. (2018) використовували ПЕТ-зображення для вивчення вивільнення дофаміну в осіб, які займаються хабарництвом. Вони виявили, що вищі рівні вивільнення дофаміну в смугастому тілі пов'язані з більшою готовністю до хабарництва, що вказує на потенційну роль дофамінергічної активності у прийнятті корупційних рішень.

Нейрохімічні дисбаланси та схильність до корупції:

Нейрохімічний дисбаланс або порушення регуляції в дофаміновій і серотоніновій системах може сприяти схильності особи до корупційної діяльності. Надмірна дофамінова активність або порушення регуляції в системі винагород може призвести до підвищеної чутливості до винагород і посилення мотивації до пошуку особистої вигоди, що потенційно збільшує ймовірність участі в корупційних діях (Zald, 2003). Порушення функціонування серотоніну або нижчий рівень серотоніну пов'язані з імпульсивністю, зниженням самоконтролю та підвищеною схильністю до ризикованої поведінки, що є факторами, які можуть сприяти вчиненню корупційних дій (Carver et al., 2008). Ці нейрохімічні дисбаланси можуть порушити баланс між обробкою винагороди, контролем імпульсів і системами прийняття рішень у мозку, роблячи людей більш вразливими до спокуси корупційної поведінки.

Генетичні та епігенетичні фактори:

Генетичні варіації та епігенетичні модифікації є предметом інтересу для розуміння схильності до корупційної поведінки. Ці фактори можуть сприяти індивідуальним відмінностям у поведінкових рисах, пов'язаних з корупцією,

таких як імпульсивність або несхильність до ризику. Нижче розглядається вплив генетичних та епігенетичних факторів, дається огляд відповідних досліджень та обговорюються наслідки цих досліджень для розуміння та подолання корупційної поведінки.

Вплив генетичних варіацій та епігенетичних модифікацій:

Генетичні варіації: Генетичні варіації стосуються відмінностей у послідовності ДНК між окремими особами. Ці варіації можуть впливати на функціонування генів, нейромедіаторних систем і мозкових ланцюгів, що в кінцевому підсумку впливає на поведінку і процеси прийняття рішень. Дослідження ролі конкретних генетичних поліморфізмів має вирішальне значення для розуміння генетичної основи корупційної поведінки.

Епігенетичні модифікації: Епігенетичні модифікації - це хімічні зміни молекули ДНК або пов'язаних з нею білків, які можуть впливати на експресію генів без зміни основної послідовності ДНК. Ці зміни можуть відбуватися під впливом факторів навколишнього середовища і мати довготривалий вплив на генну регуляцію та поведінку. Епігенетичні дослідження дають уявлення про те, як фактори навколишнього середовища взаємодіють з генетичним складом людини, формуючи її схильність до корупційної діяльності.

Висновки до розділу 1

У даному розділі магістерської кваліфікаційної роботи було проведено детальний аналіз сучасних актуальних та авторитетних джерел, а також провідних досліджень, що стосуються проблематики корупції, її загальних психологічних і нейропсихологічних чинників. Згідно з отриманими результатами, можна зробити наступні розгорнуті висновки:

1. Основні положення поняття та типи корупції: Дослідження підтверджують, що корупція є складним та багатогранним явищем, що включає різноманітні форми та прояви. Визначення типів корупції допомагає уточнити розуміння цього явища та спрямувати подальше дослідження у конкретних контекстах.
2. Основні теоретичні підходи, які сприяють розумінню корупції: У результаті аналізу було виявлено, що теоретичні підходи, такі як системний, соціальний, економічний та поведінковий, є важливими для розуміння природи корупції та визначення шляхів її запобігання.
3. Наслідки корупційної діяльності: Виявлено, що корупційна діяльність має серйозні негативні наслідки для суспільства та економіки, включаючи порушення законності, зниження довіри до державних інституцій, викривлення конкуренції, нерівномірний розподіл ресурсів та економічний спад.
4. Загальні фактори, що сприяють корупції: Результати досліджень свідчать про існування широкого спектру загальних факторів, які можуть сприяти поширенню корупції, зокрема недостатня прозорість та відповідальність,
5. Психологічні фактори та особливості як передумови до корупційної діяльності: Дослідження психологічних аспектів корупції підтверджують, що індивідуальні риси особистості, такі як низький рівень моральних цінностей, низька самоконтроль, висока потреба у владі та матеріальному збагаченні, можуть сприяти схильності до корупційних дій.
6. Дослідження моральних цінностей та етичних міркувань як психологічних факторів корупції: Виявлено, що недостатня розвиненість моральних цінностей та низька етична свідомість можуть зробити особу більш схильною до корупційних дій, оскільки вона може оправдовувати неправомірні дії для досягнення особистих переваг.
7. Дослідження особистісних рис та їхнього впливу на корупцію: Результати досліджень свідчать, що особистісні риси, такі як низький рівень емпатії, висока потреба у визнанні та низький рівень чесності, можуть впливати на схильність особи до корупційних дій.

8. Когнітивні упередження та процеси прийняття рішень, що сприяють корупції: Встановлено, що когнітивні упередження, такі як схильність до стереотипів та спотворення інформації, можуть сприяти прийняттю рішень, що підтримують корупційну поведінку.
9. Взаємозв'язок між різними психологічними факторами та характеристиками в контексті корумпованої поведінки: Виявлено, що психологічні фактори, такі як низька самоконтроль, висока потреба у владі та низький рівень моральних цінностей, можуть взаємодіяти та посилювати один одного, що призводить до збільшення ризику корупційної поведінки.
10. Нейрокореляти схильності до корупційної діяльності: Нейронаукові дослідження показують, що певні нейрологічні механізми та мозкові області можуть бути пов'язані зі схильністю особи до корупційних дій. Наприклад, зміни в активності префронтальної кори та нагороджувальних центрів можуть впливати на прийняття рішень, що сприяють корупції.
11. Нейробіологія прийняття рішень та моральних міркувань: Встановлено, що нейробіологічні процеси, зокрема системи нагородження та емоційної регуляції, можуть впливати на прийняття рішень та моральні міркування, які можуть мати важливе значення у контексті корупційної поведінки.
12. Нейровізуалізаційні дослідження корупційної поведінки: Застосування нейровізуалізаційних технік, таких як функціональна магніто-резонансна томографія (fMRI), дозволяє вивчити активність мозку під час прийняття рішень, пов'язаних з корупційною діяльністю. Ці дослідження можуть допомогти розкрити нейрологічні механізми, що лежать в основі корупційних процесів.
13. Нейрохімічні впливи на корупційну поведінку: Дослідження впливу нейрохімічних процесів, зокрема рівня нейромедіаторів, таких як серотонін, допамін та окситоцин, на корупційну поведінку вказують на можливість взаємозв'язку між хімічними факторами та схильністю до корупційних дій. Наприклад, зниження рівня серотоніну може сприяти більш ризикованому та недоброчесному прийняттю рішень, які сприяють корупції.
14. Генетичні та епігенетичні фактори: Встановлено, що існують генетичні та епігенетичні фактори, які можуть впливати на схильність до корупції. Деякі гени, пов'язані з нагороджувальною системою та емоційною регуляцією, можуть впливати на ризик розвитку корупційної поведінки. Крім того, епігенетичні зміни, що відбуваються під впливом зовнішнього середовища, також можуть впливати на схильність до корупції.

В якості загального резюмучого висновку по цьому розділу, можна сказати, що корупція є складним соціальним та психологічним явищем, вивчення якого вимагає комплексного підходу. Використання сучасних актуальних та

авторитетних джерел досліджень дозволяє отримати більш глибоке розуміння корупції та її механізмів. Результати досліджень свідчать про важливість врахування психологічних, нейрологічних та генетичних факторів у розумінні та боротьбі з корупційною поведінкою.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ ПОТЕЦІЙНОЇ СХИЛЬНОСТІ ДО КОРУПЦІЇ

2.1 Організація та методи емпіричного дослідження

2.1.1 Специфіка методології та організації дослідження

При проведенні дослідження такого плану варто враховувати певну специфічність його організації за допомогою тестового опитувальника:

Суб'єктивність і складність вимірювання: Психологічні фактори та особливості є внутрішніми станами та рисами особистості, які можуть бути складні для об'єктивного вимірювання.

Проблема самовідповідності та соціальної бажаності: Деякі індивіди можуть бути недостатньо чесними або несвідомо перекручувати свої відповіді, особливо коли досліджуються негативні характеристики, такі як схильність до корупції.

Дослідження, пов'язані з корупцією, можуть стикатися з етичними проблемами, такими як конфіденційність, захист даних та психологічний вплив на учасників.

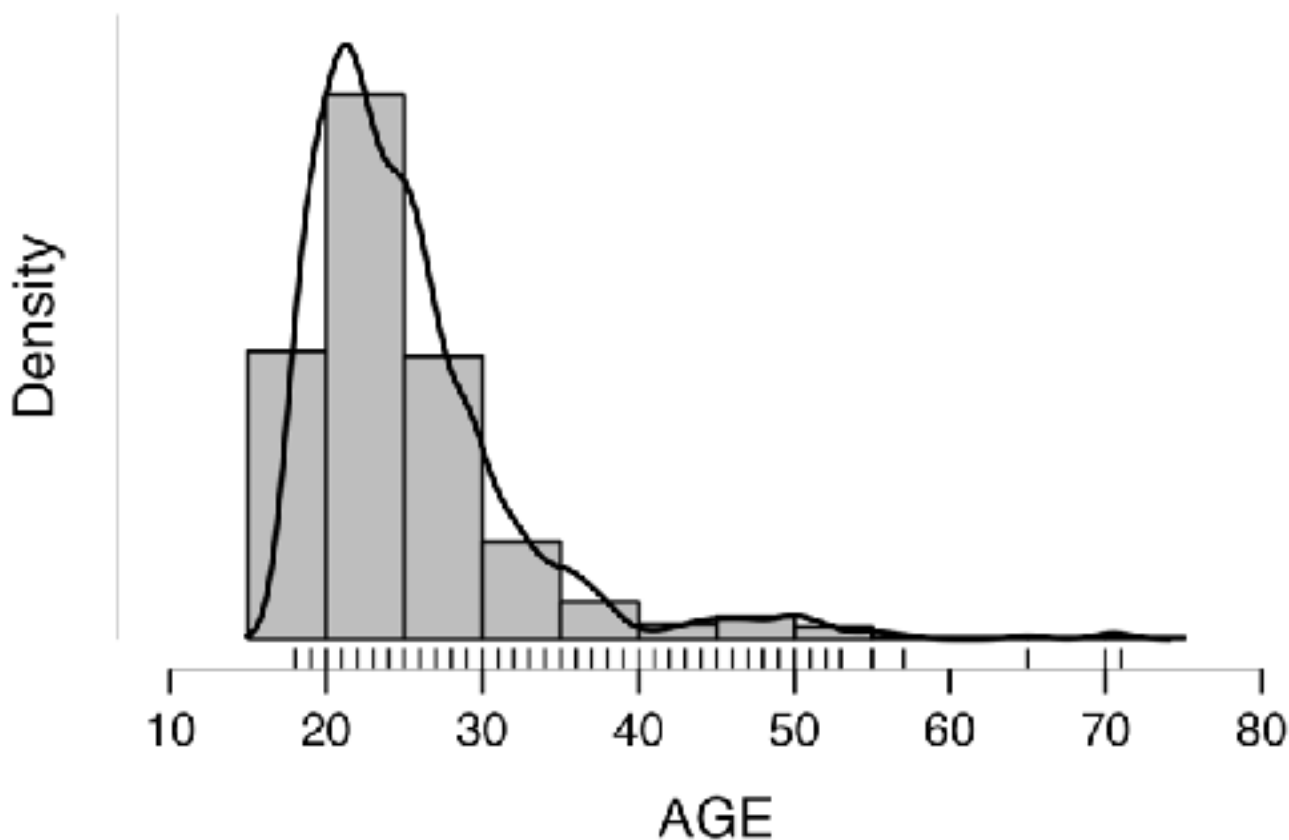
До того ж, дослідження нейросихологічних факторів корупційних дій може бути обмежене доступом до реальних ситуацій та даних, оскільки корупція є нелегальною та небажаною діяльністю. А також неможливість отримання доступу до актуальних апаратних методик, для підвищення точності дослідження. Це може ускладнювати отримання достовірних та репрезентативних даних для дослідження психологічних факторів корупції.

Проте, враховуючи вище описані обмеження та специфіку, вдалося організувати дослідження із вибіркою у 775 респондентів та використанням анонімного опитувальнику на основі GoogleForms без збору особистих, або деанонімізуючих даних. При організації дослідження були використані власні питання та

анкетування, адаптовані на українській вибірці методики тестування PVQ-UKR Шварца та TIPI-UKR, деталі яких будуть описані нижче. Зважаючи на вище вказані характеристики, було забезпечено достатньою для такого типу дослідження точність та репрезентативність.

2.1.2 Загальна характеристика вибірки

Для дослідження нейропсихологічних факторів потенційної схильності до корупції було проведено анонімне опитування 818 респондентів із яких прийнятими до дослідження були 775, у віці від 18 до 71 року, серед яких було 157 жінок та 618 чоловіків. Їм було запропоновано стимульний матеріал у вигляді запитань та форми відповідей, роз'яснені умови проведення тестування. По кожному тесту були дані відповідні інструкції щодо заповнення.

2.1.3 Анкетування

В якості шкали для оцінки схильностей респондентів до корупційної діяльності була задіяна анкета власної розробки із такими запитаннями:

Частина 1

Запитання на схильність до корупції з варіантами відповідей по урізаній шкалі Лайкерта:

«Як часто у Вашому житті бували ситуації коли Ви **одержували** хабар незалежно від його виду та розміру?»

«Як часто у Вашому житті бували ситуації коли Ви **давали** хабар незалежно від його виду та розміру?»

Частина 2

Запитання на схильність толерувати корупцію з бінарними варіантами відповідей:

«Чи згодні Ви з твердженням, що будь-яка форма корупції є неприпустимою?»

«Чи вважаєте Ви, що корупція впливає на економічний розвиток країни?»

«Чи стикалися Ви з випадками корупції в своєму оточенні?»

«Чи знаєте Ви, як повідомляти про випадки корупції в органах влади?»

«Чи підтримуєте Ви ідею, що протистояти корупції повинні всі члени суспільства?»

«Чи вважаєте Ви, що громадяни мають знати закони та дотримуватися їх?»

За допомогою цього анкетування були виділені наступні показники:

«CGET» - наскільки часто респондент одержував хабар.

«CGIVE» - наскільки часто респондент давав хабар.

«CGEN» - генералізований фактор схильності до корупції

«CTOL» - фактор толерантності до корупції.

2.1.4 Методика психологічного тестування ТІРІ-UKR

Методика ТІРІ-UKR (Коротка версія п'ятифакторного тесту особистості в авторстві дослідників С.Гослінга, В.Свонна, П.Ренфру і ТІРІ), що була адаптована кандидатом психологічних наук, доцентом кафедри психології Львівського національного університету імені Івана Франка Кліманською М.Б. та кандидатом психологічних наук, доцентом кафедри психології Львівського національного університету імені Івана Франка Галецькою І.І. У 2019 році, була обрана для дослідження завдяки своїй високій репрезентативності та малому об'єму, а також тому що дозволяє виміряти особистісні риси респондентів, що можуть бути пов'язані з моральними цінностями, етичними переконаннями та схильністю до недобросовісної діяльності. Використання ТІРІ-UKR дозволяє оцінити рівень екстраверсії, дружелюбності, добросовісності, емоційної стабільності та відкритості досвіду, що може мати вплив на прийняття рішень у моральних ділемах. ТІРІ-UKR складається з 10 питань на які пропонується відповідати за шкалою Лайкерта.

До основних переваг тесту можна віднести:

Валідність і надійність: Тест ТІРІ продемонстрував хороші психометричні властивості, включаючи валідність і надійність. Дослідження показали, що результати тесту узгоджуються з ширшою структурою "Великої п'ятірки" особистісних рис і демонструють стабільність у часі, що підвищує впевненість у точності його вимірювання.

Ефективний за часом: Тест ТІРІ складається лише з десяти пунктів, що робить його швидким і простим в адмініструванні та виконанні. Він вимагає мінімальних витрат часу як від учасника тестування, так і від адміністратора, що особливо корисно в ситуаціях, коли час обмежений.

Простота і зручність використання: Тестові завдання є простими та зрозумілими, що зменшує ймовірність плутанини або неправильної інтерпретації. Простота ТІРІ робить його доступним для осіб з різним освітнім рівнем або когнітивними здібностями.

Крос-культурна застосовність: Тест ТІРІ використовувався в різних культурних контекстах і показав свою крос-культурну валідність. Його стислість і простота роблять його придатним для мультикультурних досліджень або ситуацій, коли мовні чи культурні відмінності можуть створювати проблеми.

Прогностична сила: "Велика п'ятірка" рис, що оцінюються за допомогою ТІРІ, пов'язана з широким спектром результатів і моделей поведінки. Результати тесту можуть передбачати різні аспекти життя людини, такі як академічна успішність, задоволеність роботою, поведінка щодо здоров'я та міжособистісні стосунки. Ця прогностична здатність робить ТІРІ цінним у дослідницьких і прикладних цілях.

Універсальність: ТІРІ можна проводити в різних форматах, включаючи анкети для самозвіту, інтерв'ю або онлайн-опитування. Така універсальність дозволяє дослідникам або практикам обрати метод проведення, який найкраще відповідає їхнім потребам та ресурсам.

Сумісність з іншими оцінюваннями: ТІРІ можна використовувати в поєднанні з іншими особистісними тестами або оцінками, щоб отримати більш повне розуміння особистісного профілю людини. Він може слугувати відправною точкою для подальшого дослідження або доповненням до більш широких заходів.

Неінтрузивний характер: Завдяки своїй стислості та обмеженій кількості завдань, тест ТІРІ накладає мінімальне навантаження на учасника тестування, що робить його менш нав'язливим і більш зручним для користувача. Це може підвищити рівень участі та зменшити втому учасників у наукових дослідженнях або великомасштабних оцінюваннях.

Методика описує п'ять факторів таким чином:

Екстраверсія (у порівнянні з інтроверсією) визначає нахил до соціальної взаємодії, енергійність, активність і досвід позитивних емоцій. Високий рівень екстраверсії вказує на активність, оптимізм, товариськість і балакучість, а також на схильність до гри, пошуку активностей. З низьким рівнем екстраверсії спостерігаються сором'язливість, песимістичність, віддача переваги самотності та уникання соціальних активностей.

Дружелюбність стосується вираження чутливості та зацікавленості у людини щодо інших, альтруїзму, дружньої та емпатійної поведінки, у порівнянні з недовірою, конкурентним ставленням, нездатністю до співчуття та схильністю до конкурентного способу мислення. Високий рівень дружелюбності свідчить про готовність до співчуття, лагідність, скромність та схильність підтримувати інших і надавати допомогу, в той час як низький рівень дружелюбності вказує на егоцентризм, конкурентність, сухість та жорсткість у взаєминах з іншими.

Доброчесність відноситься до мотивації та наполегливості людини в досягненні цілей і діях. Високий рівень доброчесності свідчить про

відповідальність, обдуманість і надійність, а також про нахил до перфекціонізму та пильність у підтриманні порядку. Низький рівень добросовісності може означати неспецифічність життєвих цілей і мотивацію досягнень, а також супроводжується тенденцією до гедонізму, імпульсивного прийняття рішень та спонтанності у діях.

Емоційна стабільність (у порівнянні з нейротизмом) відображає здатність до емоційної адаптації, подолання стресу, внутрішньої рівноваги та саморегуляції під час виникнення негативних емоцій, таких як страх, гнів, провина, незадоволення, розгубленість тощо. Високий рівень емоційної стабільності свідчить про здатність контролювати та подолати стрес, не відчуваючи напруги, роздратування чи страху. З низьким рівнем емоційної стабільності спостерігається високий рівень нейротизму, обмежена здатність до емоційної саморегуляції, схильність до тривоги, сором'язливості та розгубленості у присутності інших, а також виникнення страху та напруги.

Відкритість до нового досвіду відображає пізнавальний інтерес та толерантність до нового, нахил до пошуку, а також позитивне ставлення до нового життєвого досвіду. Високий рівень відкритості до досвіду свідчить про жвавий інтерес до всього навколо, креативність, розвинену уяву та нетрадиційність, а також незалежність у судженнях. Низька відкритість до досвіду вказує на консервативність, надання переваги традиційним цінностям, прагматичність інтересів та недовіру до нового.

2.1.5 Методика психологічного тестування PVQ-UKR Шварца

Методика PVQ-UKR (Portrait Values Questionnaire) Шварца в адаптації кандидата психологічних наук, доцент кафедри психології та психотерапії Українського католицького університету у м.Київ Семків І.І. За 2013 рік, була використана у дослідженні бо, ця методика базується на теорії цінностей, розробленої Р. Шварцем, і дозволяє виміряти особистісні цінності, які можуть мати вплив на моральні переконання та поведінку людини щодо корупційних дій.

PVQ-UKR складається з набору питань, які стосуються важливості різних цінностей для особистості. Учасники дослідження повинні вибрати та оцінити цінності, які найбільше відповідають їхнім особистим переконанням. Цінності, які можуть бути досліджені за допомогою PVQ, включають бажання досягнень, влади, соціальної приналежності, гуманізму, безпеки тощо.

До основних переваг тесту можна віднести:

Об'єктивність і надійність: Тест PVQ використовує стандартизовану систему підрахунку балів, що зменшує суб'єктивну інтерпретацію та підвищує надійність результатів. Лінгвістична природа тесту робить його менш сприйнятливим до упередженості відповідей та ефекту соціальної бажаності, що підвищує об'єктивність оцінки.

Лінгвістична оцінка: На відміну від традиційних особистісних тестів, які покладаються на опитувальники для самозвіту, тест PVQ використовує мову, якою люди описують свої дії. Цей лінгвістичний підхід забезпечує унікальний погляд на оцінку особистості та дозволяє більш детально зрозуміти риси людини.

Широке охоплення рис: Тест охоплює широкий спектр особистісних рис, включаючи як широкі виміри (наприклад, екстраверсія, поступливість, сумлінність), так і більш специфічні аспекти (наприклад, напористість, емпатія, працьовитість). Таке всебічне охоплення рис дає детальне і багатогранне уявлення про особистість людини.

Культурна універсальність: Тест PVQ був розроблений і валідизований у різних культурах, що робить його застосовним і релевантним у різних культурних контекстах. Його лінгвістична основа дозволяє проводити міжкультурні порівняння і дає можливість дослідникам вивчати схожість і відмінності особистості в різних групах населення.

Прогностична валідність: Тест PVQ продемонстрував хорошу прогностичну валідність у різних сферах. Дослідження показали, що бали за тестом можуть передбачати такі важливі результати, як академічна успішність, професійний успіх та міжособистісні стосунки. Ця прогностична сила робить тест цінним як у дослідницьких, так і в прикладних цілях.

Застосування методики PVQ Шварца в дослідженні потенційної схильності до корупції може допомогти виявити, які цінності переважають у відповідних особистостях. Наприклад, високе значення цінностей, пов'язаних зі владою, багатством, успіхом, може вказувати на більшу схильність до корупційних дій. З іншого боку, висока вага цінностей, які спрямовані на гуманістичні аспекти, справедливість, етику та інтегритет, може свідчити про меншу схильність до корупції. Використання методики PVQ дозволяє здійснити кількісну оцінку цінностей, що є психологічними факторами взаємозв'язку з корупційною поведінкою.

Методика складається з 40 питань та пропонує відповідати на них за шкалою Лайкерта, вона описує 10 факторів таким чином:

Самостійність (independance) Незалежність когнітивних та поведінкових проявів, наявність варіативності, творчий потенціал. Представники цієї категорії цінностей виявляють особисту ініціативу, незалежність від соціального оточення, бажання нести відповідальність за свої вчинки, освідомлюють можливість самокерування у власному житті та в прийнятті рішень. Такі особи високо цінують творчість, нестандартність та індивідуальність, як у самих себе, так і у інших. Відчуття залежності від інших для таких людей є неприйнятним.

Стимулювання (stimulation). Біологічно обумовлене прагнення до постійної активації, перебування у стані збудження. Особливу значимість для цих осіб має новий досвід, постійні зміни та оригінальність. Характерною рисою осіб, що надають перевагу цінностям стимуляції, є схильність до ризику, пошук яскравих вражень та незвичайних подій, зміни у способі життя. Вони активно подорожують, утримують багато соціальних контактів та беруть участь у різних групах. Стабільність, монотонність та відсутність нових знайомств є неприйнятними для таких осіб.

Гедонізм (hedonism). Насолода, сенсорне задоволення. Індивіди, схильні до гедонізму, надають високого значення комфорту, відпочинку, благополуччю та належному сну й харчуванню. Для них вирішальним є задоволення дозвіллям. Розваги та відпочинок становлять найважливіші аспекти в житті таких осіб.

Досягнення (achievement). Особистий успіх над усім. Найсуттєвішим у житті таких індивідів є досягнення нових мети та особистий розвиток. Вони готові докладати значні зусилля, щоб випереджати інших, нерідко жертвуючи своїм благополуччям та здоров'ям. Соціальне визнання є важливим для них. Люди, які надають перевагу цінностям досягнення, часто залежні від позитивної оцінки інших. Все, що вони роблять, спрямоване на саморозвиток та соціальне визнання.

Влада (power). Надзвичайного значення набуває ця цінність у недемократичних державах, проте, на думку дослідника, функціонування соціальних інститутів вимагає певної диференціації у всіх культурах. У таких недемократичних системах доступ до соціальних, матеріальних або психологічних ресурсів мають лише особи, що володіють великою владою. Саме тому для людей у таких суспільствах влада стає ціллю і високою цінністю. Цінності повноважень відображаються у прагненні нагромаджувати матеріальні ресурси, гроші та займати керівні посади.

Безпека (safety) є мотиваційною ціллю, яка спрямована на досягнення гармонії і стабільності, а також на забезпечення відчуття безпеки. Згідно з концепцією Ш. Шварца, особи, які відчувають сильну потребу в безпеці, приділяють велику увагу цінностям, пов'язаним з безпекою. Ці люди прагнуть уникати ситуацій, які є загрозливими, ризикованими або нестабільними. Для них важлива не лише особиста безпека, але також безпека близьких людей, національна безпека та спокій. Особи, які надають перевагу безпеці, проявляють підвищений інтерес до гармонії, порядку і чистоти. Вони мають більшу схильність до педантизму, ніж інші особи. Для них важливо, щоб оточуюче середовище було організованим, структурованим та безпечним, що сприяє відчуттю комфорту та спокою.

Конформізм (conformity). Метою конформістів є обмеження дій та прагнень, які можуть завдати шкоди іншим, порушити соціальні очікування та норми. Для осіб, які приділяють значну увагу конформізму, важливо діяти у відповідності до соціальних очікувань та стандартів. Великої значущості набувають риси, такі як ввічливість, моральність та нормативність. Для них важливо дотримуватись всіх правил та вимог, навіть якщо існує можливість їх порушити. Велике значення для таких осіб має повага до старших.

Традиція (tradition). Традиційний спосіб поведінки стає символом групової солідарності, виявом спільних цінностей та забезпеченням виживання. Традиції часто набувають форми релігійних обрядів та норм поведінки. Для людей, які приділяють перевагу традиціям, важливою є єдність між поколіннями у родині, виконання обрядів та святкування релігійних свят. Такі особи не схильні виділятися з натовпу та не прагнуть досягти більшого, ніж вже мають. Зміни в звичному для них способі життя та надмірна увага до їх особистості найбільше стресують їх.

Універсалізм (universalism) Центральною мотиваційною метою універсалізму є розуміння, толерантність і захист благополуччя всіх істот, включаючи людей і природу. Для осіб, що високо цінують принципи універсалізму, особливу вагу мають принципи справедливості та рівноправності всіх людей на планеті. Часто такі індивіди виступають активними захисниками справедливості і знаходяться на передовій боротьби за права національних та сексуальних меншин і вразливих соціальних груп. Вони виступають пропагандистами здорового способу життя і покращення екологічної ситуації на нашій планеті. Часто такі особи беруть активну участь у протестних акціях, громадських рухах та об'єднаннях, як засіб втілення своїх ідеалів.

Доброзичливість (benevolence). Основною принциповою характеристикою доброзичливості є внутрішня нагальна потреба сприяти благополуччю та добробуту найближчих людей. Люди, що віддають перевагу цінностям

доброзичливості, високо цінують благополуччя, щастя та добробут своїх родичів, друзів, колег та співробітників. Такі особи покладають значну вагу на вірність, чесність, дружелюбність і відповідальність, активно прагнуть стати опорою та підтримкою для людей, яких вони люблять і поважають.

2.2. Статистичні методи аналізу

У цьому дослідженні, було використано кілька аналізів з використанням програм R-statistics, Numbers, GoogleSpreadsheets та JASP. Нижче наведено опис цих аналізів та їх призначення в контексті дослідження:

Описова статистика використовується для опису та сумаризації даних. Вона надає базову інформацію про основні характеристики зібраних даних, такі як середнє значення, медіана, варіація, мінімальне та максимальне значення. В контексті дослідження, описові статистики можуть допомогти отримати загальне уявлення про розподіл та характеристики вивчених змінних.

Кореляційний аналіз вивчає статистичну залежність між двома чи більше змінними. Він дозволяє визначити, чи існує статистично значуща залежність між різними психологічними факторами та особливостями, які досліджуються в контексті корупційної діяльності. Кореляційний аналіз може допомогти виявити потенційні зв'язки та тенденції між змінними та встановити ступінь їх взаємозв'язку.

Лінійна регресія використовується для вивчення залежності між однією залежною змінною та однією або більше незалежними змінними. У контексті дослідження про передумови корупційної діяльності, лінійна регресія може бути застосована для встановлення, які психологічні фактори та особливості мають статистично значущий вплив на появу корупційних дій. Цей аналіз дозволяє оцінити силу та напрямок зв'язку між залежними та незалежними змінними, що допомагає зрозуміти, як впливають різні фактори на ризик корупційної поведінки.

Аналіз дисперсії використовується для порівняння середніх значень залежної змінної в різних групах або категоріях незалежних змінних. В контексті дослідження про передумови корупційної діяльності, ANOVA може допомогти виявити статистично значущі різниці у психологічних факторах та особливостях між різними групами, такими як корупційні та некорупційні особи. Це дозволяє встановити, які змінні мають потенційний вплив на схильність до корупції та визначити фактори, які можуть бути важливими в дослідженні та превентивних програмах і політиках боротьби з корупцією.

Висновки до розділу 2

Цей розділ кваліфікаційної роботи присвячений опису розробленого дизайну дослідження та методології, що були використані для здійснення дослідження нейропсихологічних передумов потенційної схильності до корупційної діяльності на українській вибірці. У цьому розділі були описані та враховані обмеження, пов'язані з суб'єктивністю і складністю вимірювання, проблемою самовідповідності та соціальної бажаності, а також недостатньою конфіденційністю і захистом даних. Для досягнення поставленої мети дослідження було розроблено власну анкету, та використані сучасні і надійні адаптації методик тестування PVQ-UKR Шварца та TIPI-UKR, аргументована доцільність їх використання та описані шкали і специфіка роботи і з ними.

Розроблена анкета і методика тестування PVQ-UKR Шварца та TIPI-UKR були адаптовані на українській вибірці, що дозволило врахувати особливості та специфіку української культури та контексту. Це забезпечило високу релевантність і точність отриманих даних щодо особистісних характеристик і цінностей респондентів.

Організація дослідження включала залучення 775 респондентів, які брали участь у дослідженні на умовах повної анонімності. Важливою складовою організації дослідження було використання анонімного опитувальника на основі Google Forms, який не збирав особисті або деанонімізуючі дані. Це дозволило забезпечити конфіденційність учасників дослідження і максимальний захист їхніх персональних даних.

Для аналізу отриманих даних були застосовані методи описової статистики, кореляційного аналізу, лінійної регресії та аналізу дисперсії (ANOVA). Описова статистика була використана для опису характеристик вибірки і основних показників, що були отримані шляхом тестування PVQ-UKR Шварца та TIPI-UKR. Кореляційний аналіз був використаний для виявлення зв'язків та статистично значущих взаємозв'язків між різними змінними, що були виміряні. Лінійна регресія була використана для визначення ступеня впливу однієї або кількох незалежних змінних на залежну змінну. ANOVA (аналіз дисперсії) був використаний для порівняння середніх значень між групами респондентів і визначення статистично значущих відмінностей.

Результати дослідження, отримані за допомогою описової статистики, кореляційного аналізу, лінійної регресії та ANOVA, підтвердили актуальність і ефективність використаних методик тестування PVQ-UKR Шварца та TIPI-UKR. Вони дозволили отримати значимі показники.

Цей розділ кваліфікаційної роботи підкреслює важливість використання сучасних і актуальних джерел та адаптованих методик тестування для досягнення наукової обґрунтованості і достовірності отриманих результатів. Застосування анонімного опитувальника на основі Google Forms забезпечило ефективний збір даних у повній анонімності та захист персональних даних респондентів.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження нейропсихологічних передумов потенційної схильності до корупції

Для кожної шкали із використаних методик було прийняте таке умовне кодування:

Демографічні дані:

AGE -вік

GENDER - стать

BUSINESS - сфера діяльності

Анкета:

C-GET - наскільки часто людина брала хабарі

C-GIVE - наскільки часто людина давала хабарі

C-GEN - загальний показник корупції

C-TOL - показник толерантності до корупції

STOL1, STOL2, STOL3, STOL4, STOL5, STOL6 - питання які входять в C-TOL

Шкали опитувальника PVQ-UKR Шварца (адаптація Семків І.І. 2013)

CNF - конформізм

TRD - традиційність

GW - доброзичливість

UNIV - універсалізм

INDP - незалежність

STIM - стимуляція

HED - гедонізм

ACH - досягнення

ACND - жага до влади

SFT - безпека

Питання до опитувальника Шварца: «від PVQ1, до PVQ40»

Шкали опитувальника ТІРІ

EXTRV - екстраверсія

AGRBL - дружелюбність

CNSCNT - доброчинність

EMST - емоційна стабільність

OPNEXP - відкритість досвіду

Питання до питувальника ТІРІ:

"ТІРІQ1   ТІРІQ2   ТІРІQ3   ТІРІQ4   ТІРІQ5   ТІРІQ6
ТІРІQ7   ТІРІQ8   ТІРІQ9   ТІРІQ10"

Для аналізу даних отриманих в ході проведення дослідження були використані наступні інструменти:

Програми R-statistics, Numbers, GoogleSpreadshits та JASP, а також методи аналізу:

Описова статистика використовується для опису та сумаризації даних. Вона надає базову інформацію про основні характеристики зібраних даних, такі як середнє значення, медіана, варіація, мінімальне та максимальне значення. В контексті дослідження, описові статистики можуть допомогти отримати загальне уявлення про розподіл та характеристики вивчених змінних.

Кореляційний аналіз вивчає статистичну залежність між двома чи більше змінними. Він дозволяє визначити, чи існує статистично значуща залежність між різними психологічними факторами та особливостями, які досліджуються в контексті корупційної діяльності. Кореляційний аналіз може допомогти виявити потенційні зв'язки та тенденції між змінними та встановити ступінь їх взаємозв'язку.

Лінійна регресія використовується для вивчення залежності між однією залежною змінною та однією або більше незалежними змінними. У контексті дослідження про передумови корупційної діяльності, лінійна регресія може бути застосована

для встановлення, які психологічні фактори та особливості мають статистично значущий вплив на появу корупційних дій. Цей аналіз дозволяє оцінити силу та напрямок зв'язку між залежними та незалежними змінними, що допомагає зрозуміти, як впливають різні фактори на ризик корупційної поведінки.

Аналіз дисперсії використовується для порівняння середніх значень залежної змінної в різних групах або категоріях незалежних змінних. В контексті дослідження про передумови корупційної діяльності, ANOVA може допомогти виявити статистично значущі різниці у психологічних факторах та особливостях між різними групами, такими як корупційні та некорупційні особи. Це дозволяє встановити, які змінні мають потенційний вплив на схильність до корупції та визначити фактори, які можуть бути важливими в дослідженні та превентивних програмах і політиках боротьби з корупцією.

Після обробки матеріалів, отриманих в ході тестування, були отримані наступні результати в розрізі проведених методик дослідження:

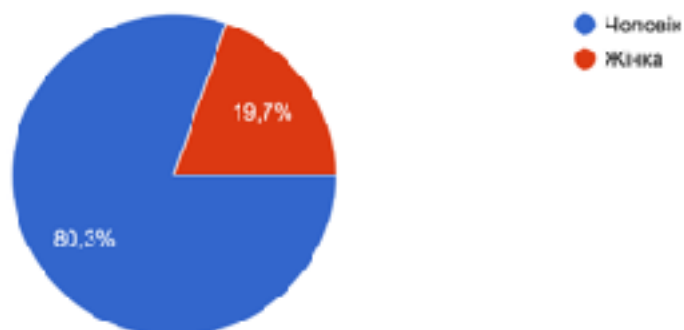
Отже за аналізом даних використовуючи описову статистику маємо наступне:

Прийнятими до дослідження були 775 респондентів, у віці від 18 до 71 року, серед яких було 157 жінок та 618 чоловіків . Середній вік респондентів склав ~25.3 роки, мода 21, медіана 24.

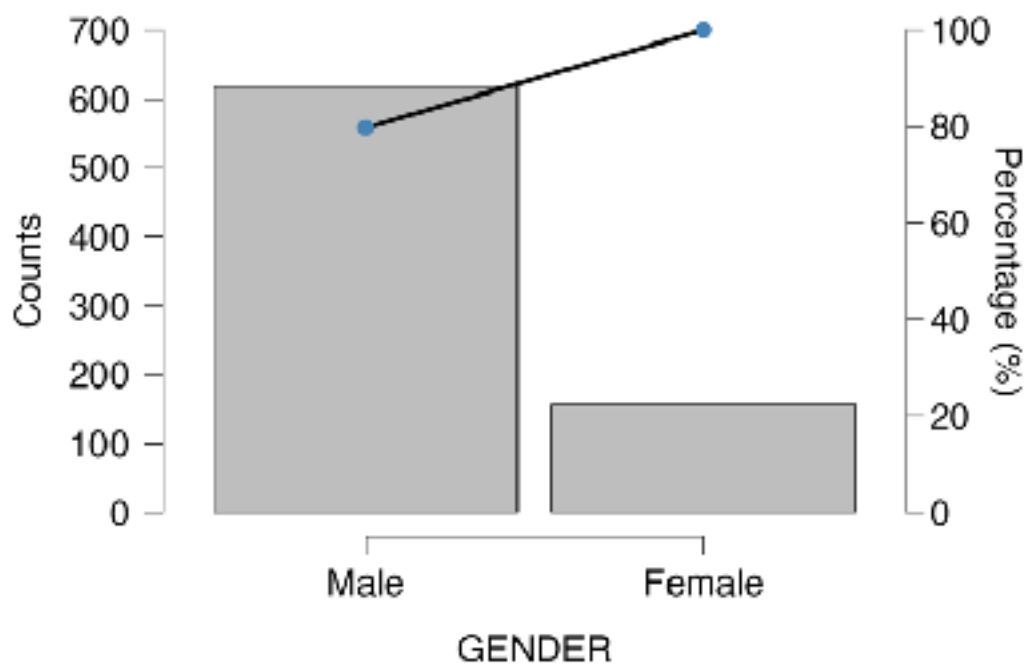
Descriptive Statistics ▼								
	Valid	Missing	Mode	Median	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
AGE	775	0	21.000	24.000	25.330	7.089	18.000	71.000

Таблиця №

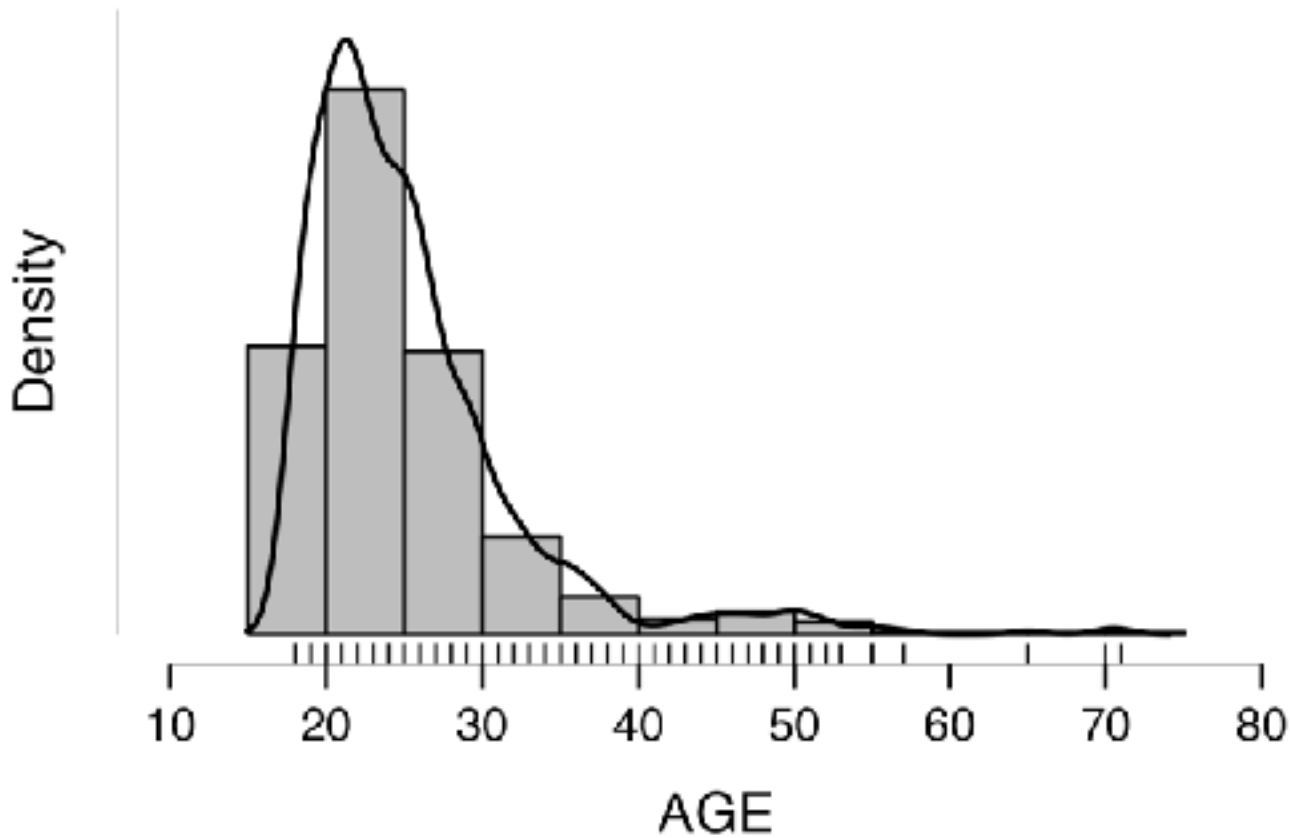
Вкажіть Вашу стать
818 відповідей

Зображення №

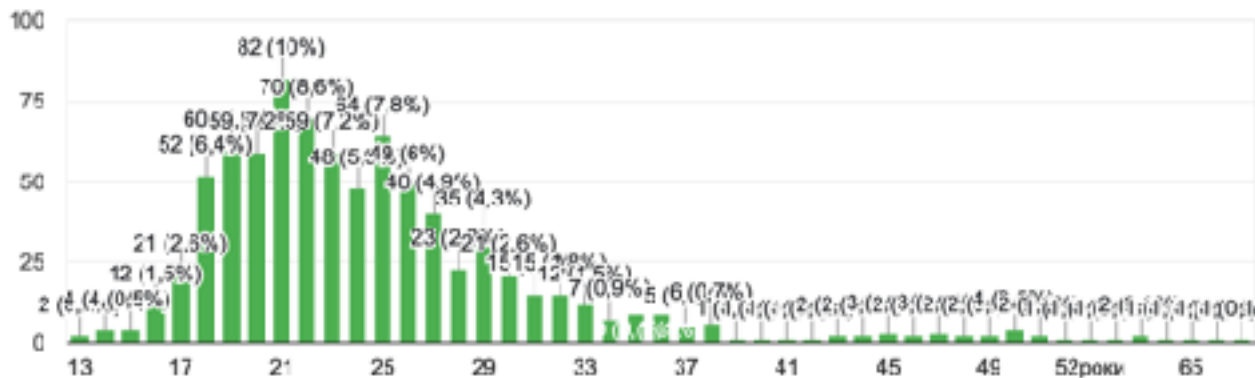
Зображення №

Зображення №

Вкажіть Ваш вік (повних років)

818 відповідей

Зображення №

За сферам діяльності вибірка розділена на категорії і має такі показники:

Сільське господарство – 18 респондентів

Промисловість – 43 респондентів

Будівництво та архітектура – 19 респондентів

Транспорт та логістика – 24 респондентів

Торгівля, фінанси та банківська справа – 83 респондентів

Освіта та наука – 91 респондентів

Медицина та охорона здоров'я – 49 респондентів

ІТ та телекомунікації – 311 респондентів

Туризм та готельно-ресторанний бізнес – 24 респондентів

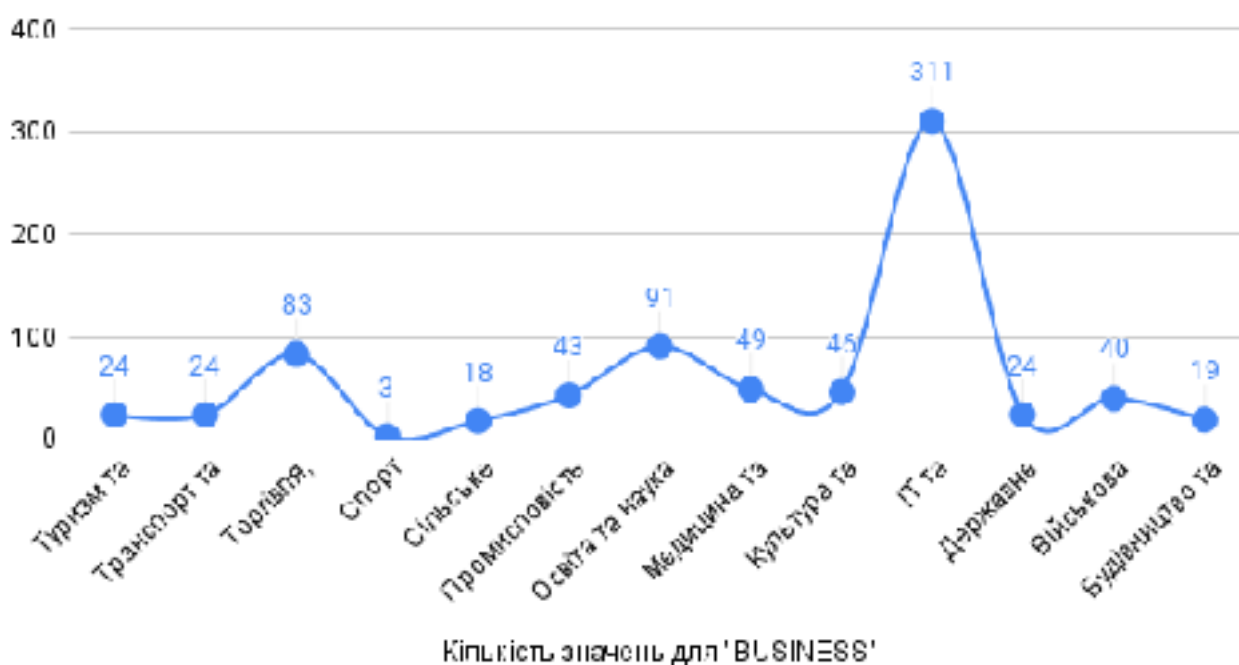
Культура та мистецтво – 46 респондентів

Військова справа – 40 респондентів

Державне управління – 24 респондентів

Спорт – 3 респондента

Кількість значень для "BUSINESS"

Зображення №

У дослідженні використовувалась анкета власної розробки із такими запитаннями:

Частина 1

Запитання на схильність до корупції з варіантами відповідей по урізаній шкалі Лайкерта:

«Як часто у Вашому житті бували ситуації коли Ви **одержували** хабар незалежно від його виду та розміру?»

«Як часто у Вашому житті бували ситуації коли Ви **давали** хабар незалежно від його виду та розміру?»

Частина 2

Запитання на схильність толерувати корупцію з бінарними варіантами відповідей:

«Чи згодні Ви з твердженням, що будь-яка форма корупції є неприпустимою?»

«Чи вважаєте Ви, що корупція впливає на економічний розвиток країни?»

«Чи стикалися Ви з випадками корупції в своєму оточенні?»

«Чи знаєте Ви, як повідомляти про випадки корупції в органах влади?»

«Чи підтримуєте Ви ідею, що протистояти корупції повинні всі члени суспільства?»

«Чи вважаєте Ви, що громадяни мають знати закони та дотримуватися їх?»

За допомогою цього анкетування були виділені наступні показники:

«CGET» - наскільки часто респондент одержував хабар.

Де значення 1 - низька здатність до одержання хабарів

Значення 2 - середньо-низька здатність до одержання хабарів

Значення 3 - середньо-висока здатність до одержання хабарів

Значення 4 - висока здатність до одержання хабарів

«CGIVE» - наскільки часто респондент давав хабар.

Де значення 1 - низька здатність до дачі хабарів

Значення 2 - середньо-низька здатність до дачі хабарів

Значення 3 - середньо-висока здатність до дачі хабарів

Значення 4 - висока здатність до дачі хабарів

«CGEN» - генералізований фактор здатності до корупції

Де значення шкали 2 - наднизька генералізована здатність до корупції

Значення шкали 3 - низька генералізована здатність до корупції

Значення шкали 4 - помірно низька генералізована здатність до корупції

Значення шкали 5 - середня генералізована здатність до корупції

Значення шкали 6 - помірно висока генералізована здатність до корупції

Значення шкали 7 - висока генералізована здатність до корупції

Значення шкали 8 - надвисока генералізована здатність до корупції

«STOL» - фактор толерантності до корупції.

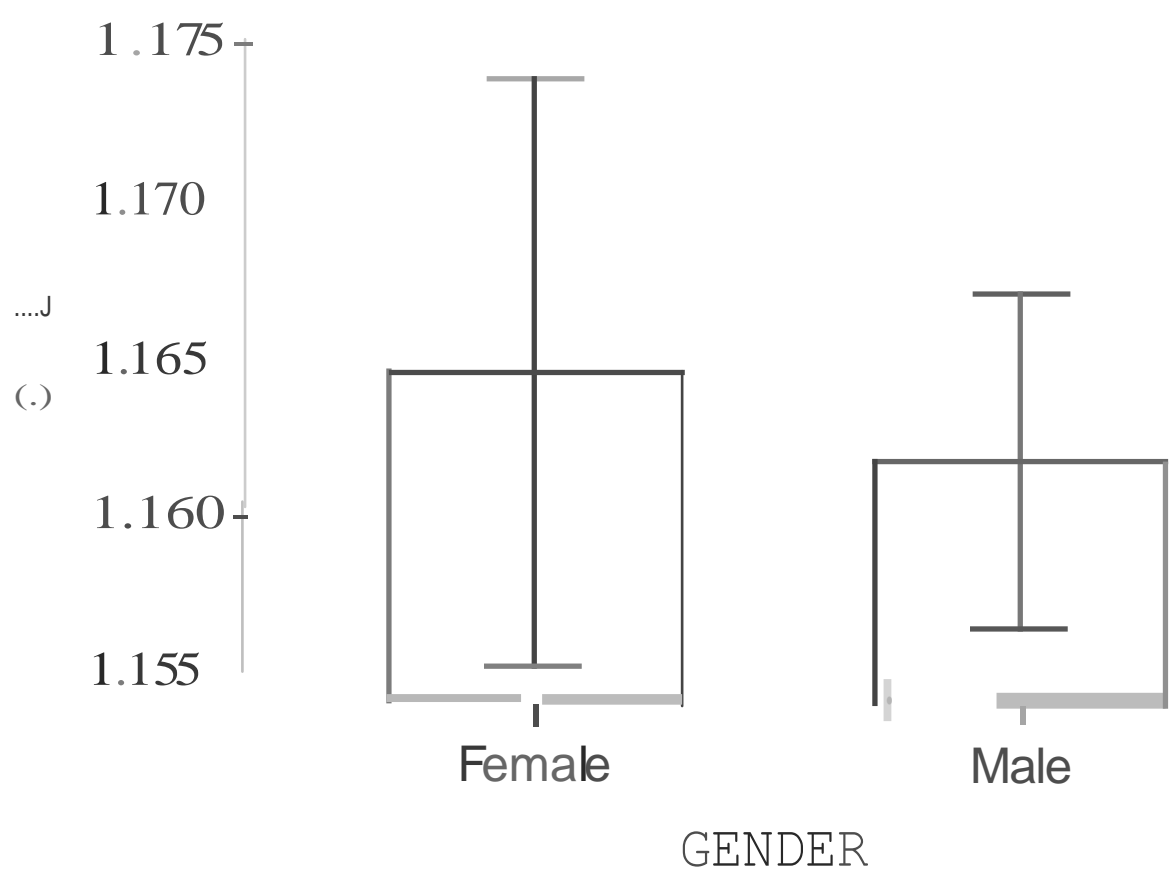
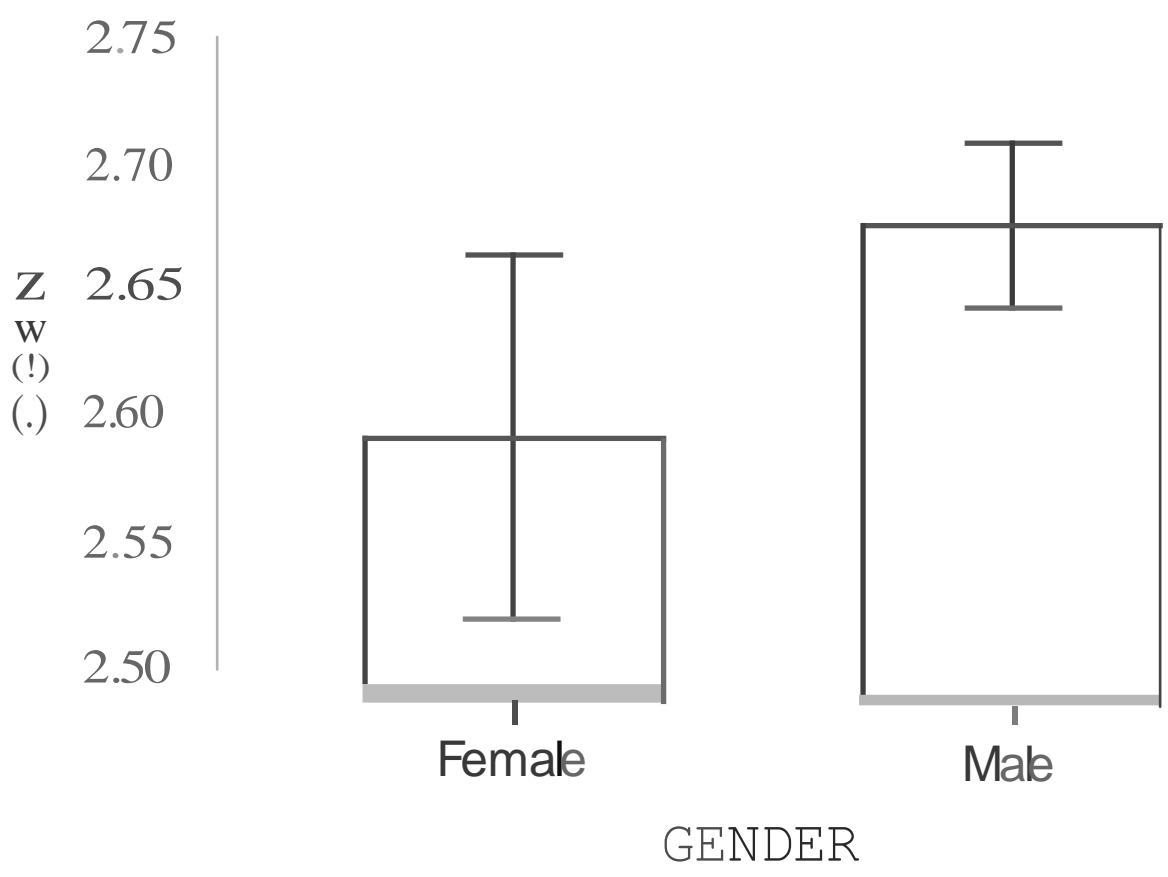
Де значення шкали ближче до 1 - низький рівень толерантності до корупції.

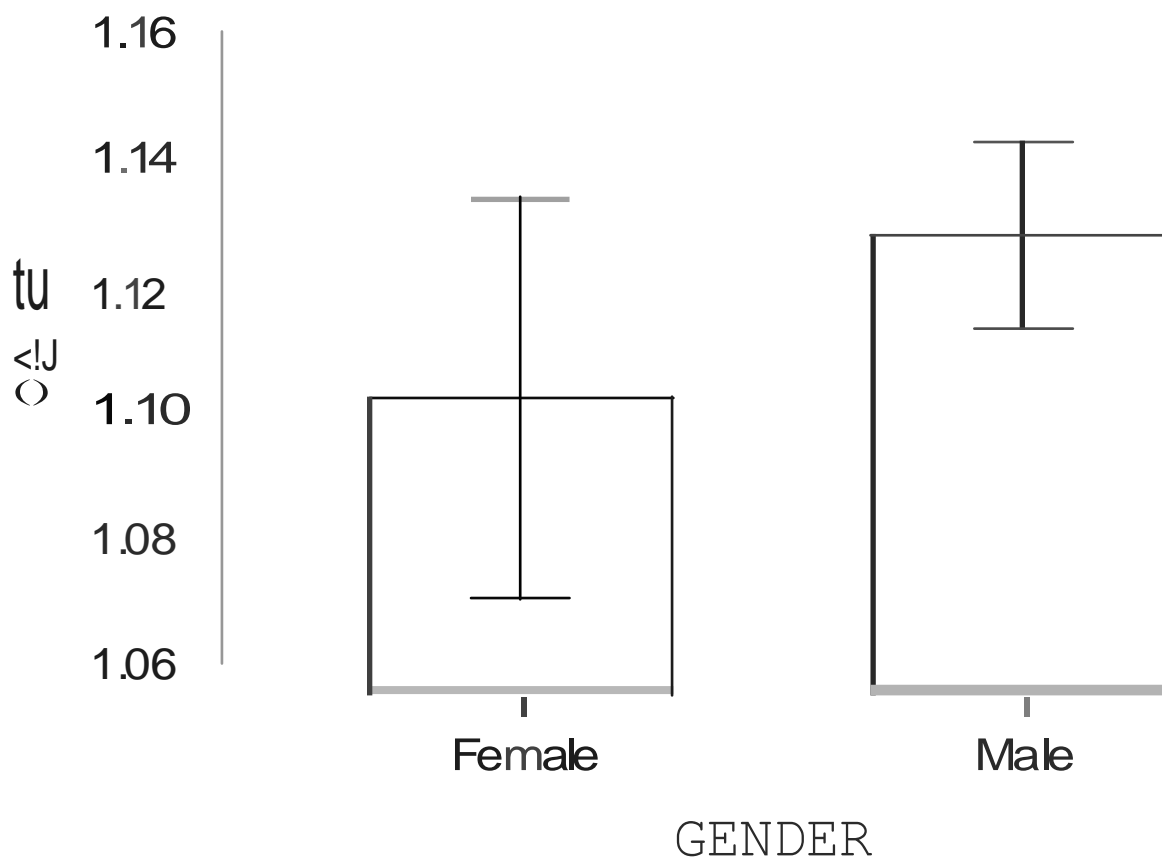
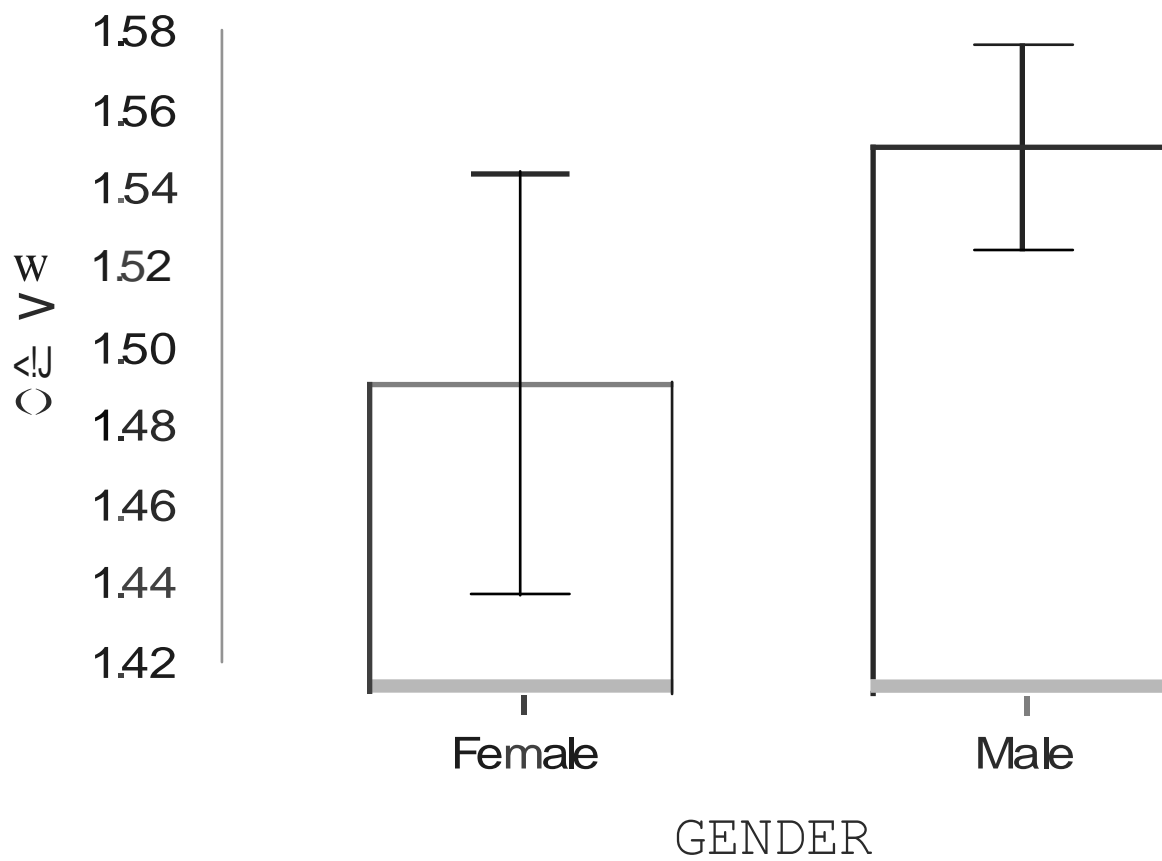
А значення шкали ближче до 2 – високий рівень толерантності до корупції.

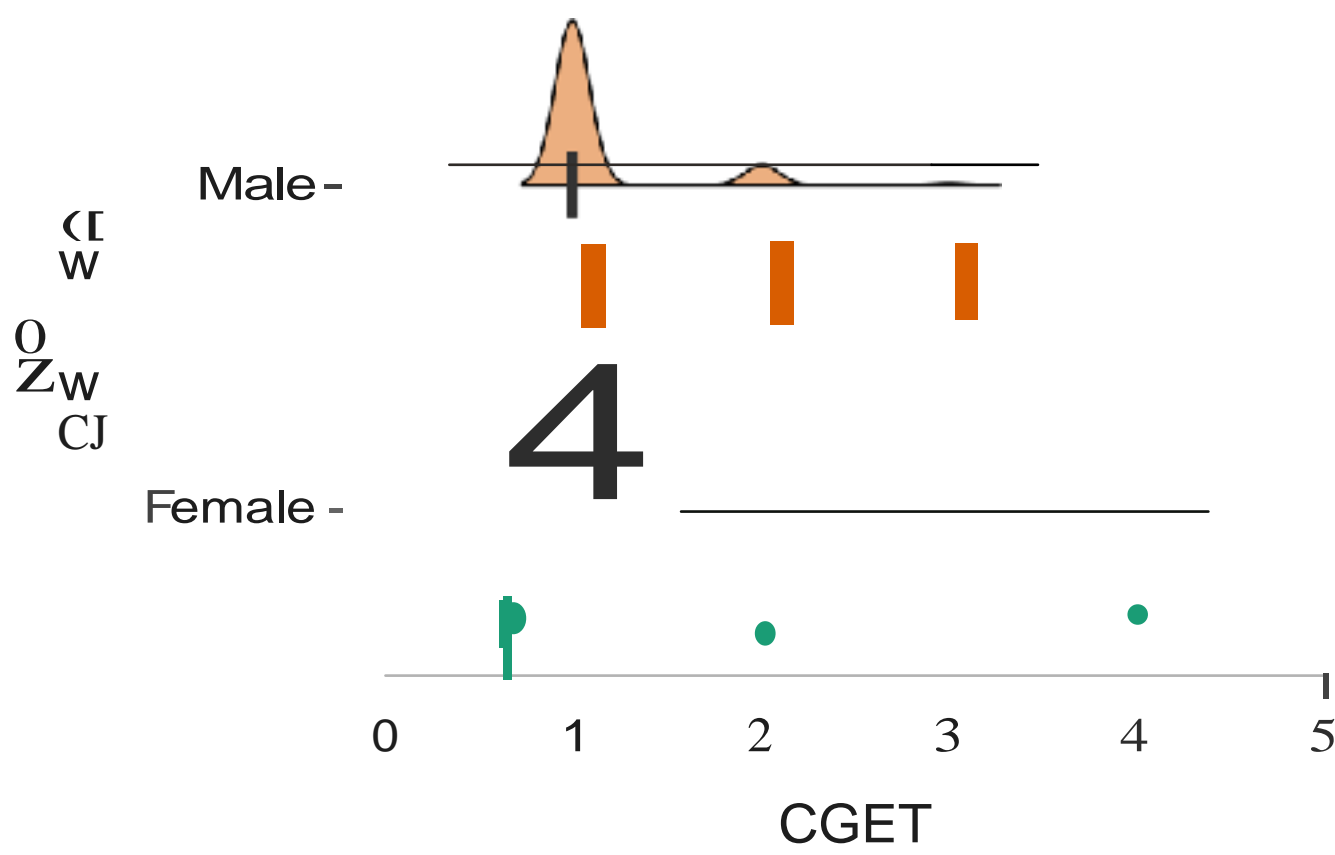
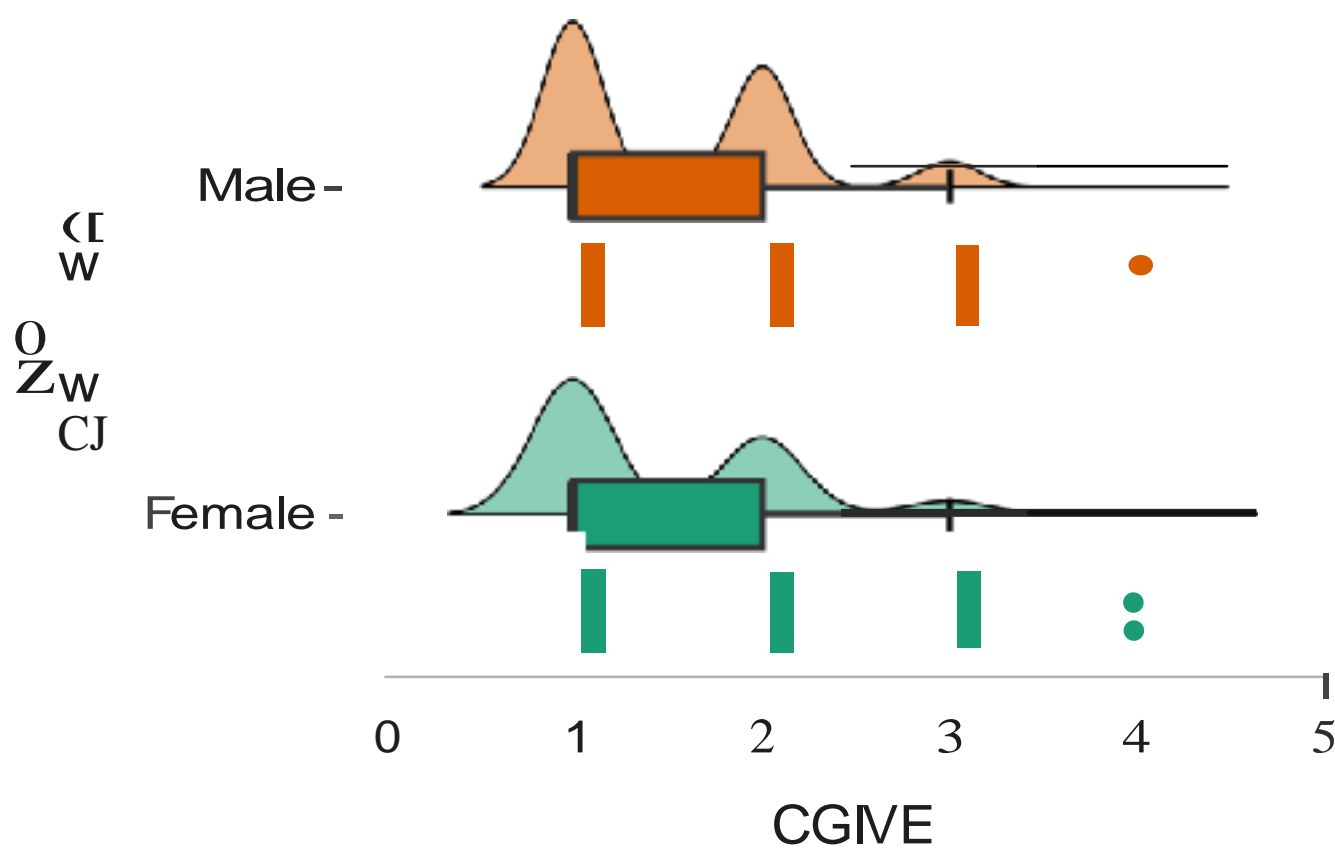
Враховуючи вище перераховані значення та проведений аналіз за U-критерієм

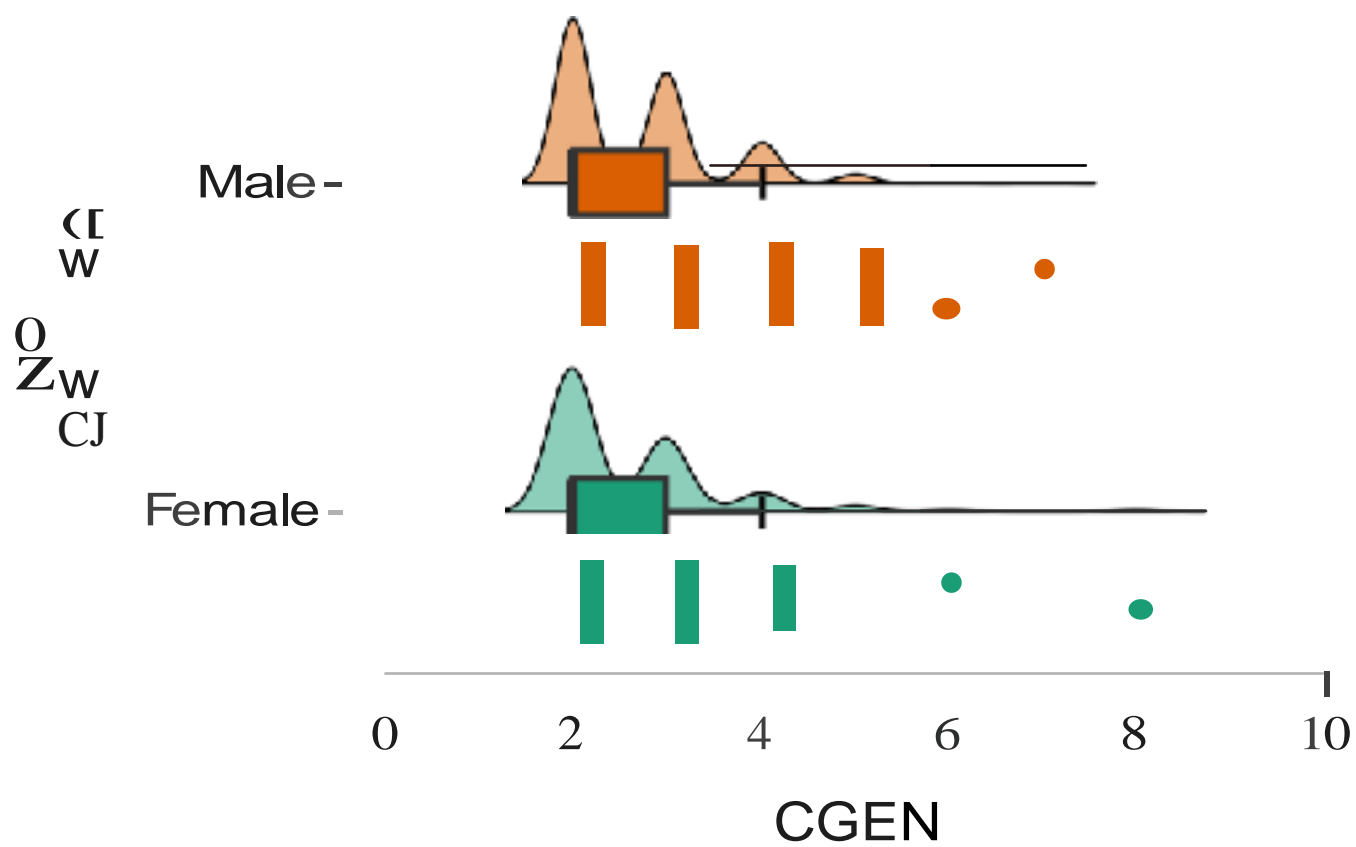
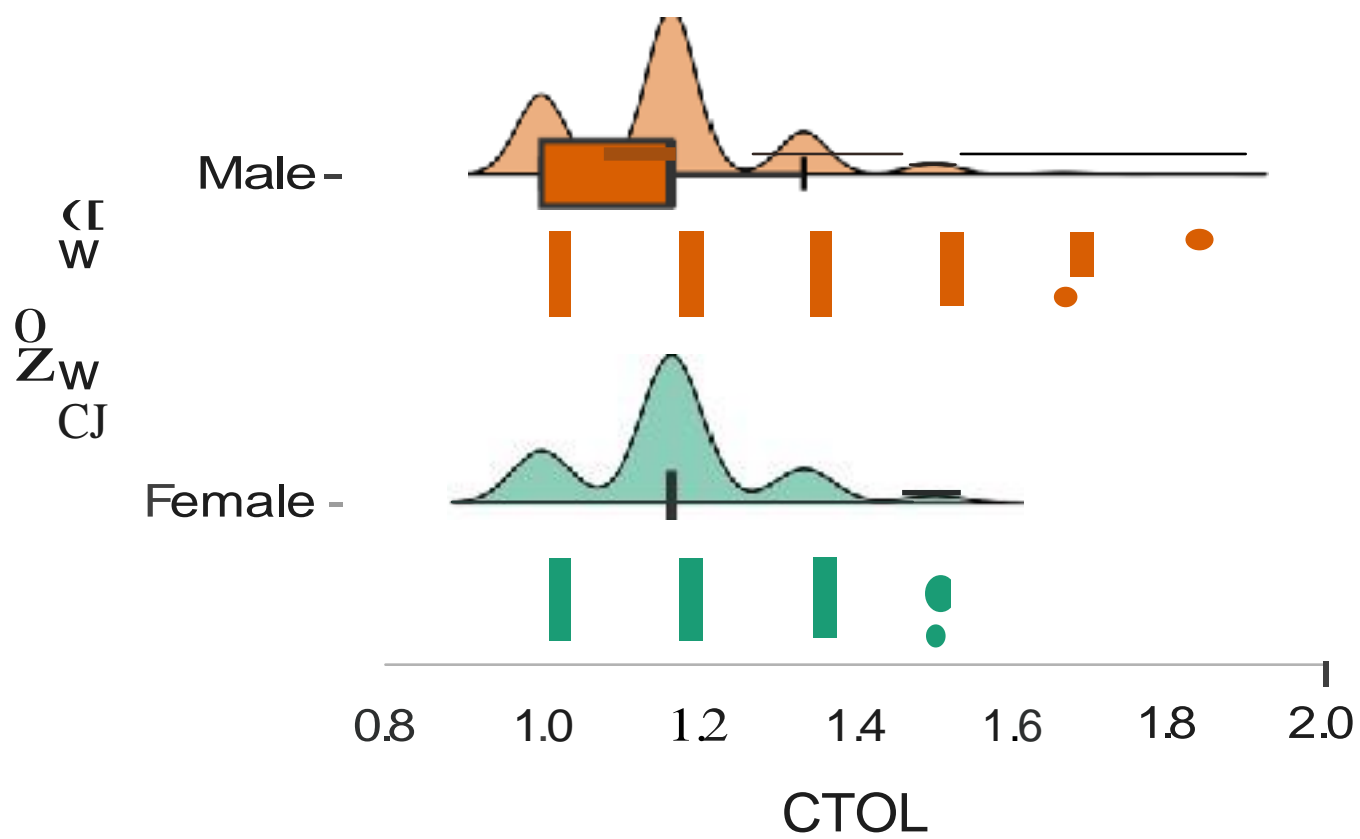
Манна-Уїтні можна сказати що, різниця за групами чоловіків і жінок у показниках

«CGET» (0.165) «CGIVE» (0.195) «CGEN» (0.08) «STOL» (0.517) не є статистично значущою.

При проведенні аналізу лінійної регресії за показниками «CGET» (0.165) «CGIVE» (0.195) «CGEN» (0.08) «CTOL» були виявлені наступні кореляції

Для показника «CGET» виявились найбільш значущими такі фактори:

INDP

STIM

TRD

HED

Coefficients:

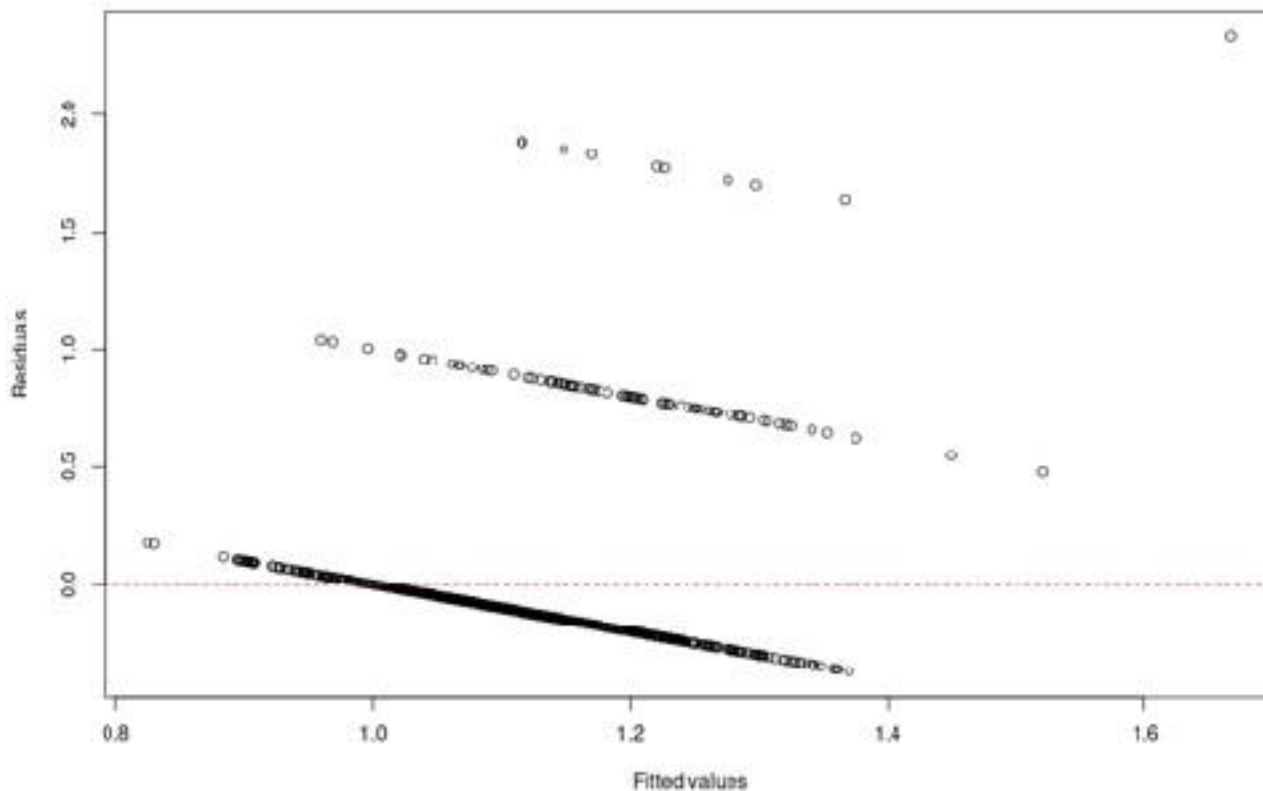
	Estimate	Std. Error	t value	Pr(> t)	
(Intercept)	1.160841	0.151368	7.669	5.32e-14	***
CNF	-0.034389	0.019842	-1.733	0.083485	.
TRD	0.057968	0.019365	2.993	0.002848	**
GW	-0.014032	0.021364	-0.657	0.511519	
UNIV	-0.028804	0.018780	-1.534	0.125493	
INDP	-0.073958	0.021667	-3.413	0.000675	***
STIM	0.066828	0.016407	4.073	5.12e-05	***
HED	-0.048875	0.015291	-3.196	0.001449	**
ACH	0.028229	0.017202	1.641	0.101206	
ACND	-0.006031	0.017018	-0.354	0.723152	
SFT	0.003162	0.022500	0.141	0.888261	
EXTRV	0.005120	0.007738	0.662	0.508387	
AGRBL	0.005898	0.006464	0.912	0.361830	
CNSCNT	0.015147	0.006839	2.215	0.027071	*
EMST	0.009469	0.008919	1.062	0.288709	
OPNEXP	-0.000042	0.006308	-0.007	0.994689	

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Residual standard error: 0.3611 on 759 degrees of freedom

Multiple R-squared: 0.07802, Adjusted R-squared: 0.0598

F-statistic: 4.282 on 15 and 759 DF, p-value: 1.061e-07

Для показника «CGIVE» було виявлено відсутність достатньо значущих факторів

Coefficients:

	Estimate	Std. Error	t value	Pr(> t)	
(Intercept)	1.6407439	0.2710052	6.054	2.22e-09	***
CNF	-0.0195582	0.0355254	-0.551	0.5821	
TRD	0.0133138	0.0346710	0.384	0.7011	
GW	0.0005701	0.0382496	0.015	0.9881	
UNIV	-0.0626638	0.0336225	-1.864	0.0627	.
INDP	-0.0866580	0.0387914	-2.234	0.0250	*
STIM	0.0595898	0.0293738	2.029	0.0428	*
HED	-0.0324588	0.0273761	-1.186	0.2361	
ACH	-0.0031959	0.0307977	-0.104	0.9174	
ACND	0.0220863	0.0304692	0.725	0.4688	
SFT	0.0531322	0.0402826	1.319	0.1876	
EXTRV	0.0208885	0.0138539	1.508	0.1320	
AGRBL	0.0088340	0.0115738	0.763	0.4455	
CNSCNT	-0.0118770	0.0122445	-0.970	0.3324	
EMST	0.0107488	0.0159676	0.673	0.5010	
OPNEXP	-0.0041159	0.0112928	-0.364	0.7156	

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Residual standard error: 0.6465 on 759 degrees of freedom
 Multiple R-squared: 0.02865, Adjusted R-squared: 0.009449
 F-statistic: 1.492 on 15 and 759 DF, p-value: 0.1015

Для показника «CGEN» виявились найбільш значущими такі фактори:

UNIV
INDP
STIM
HED

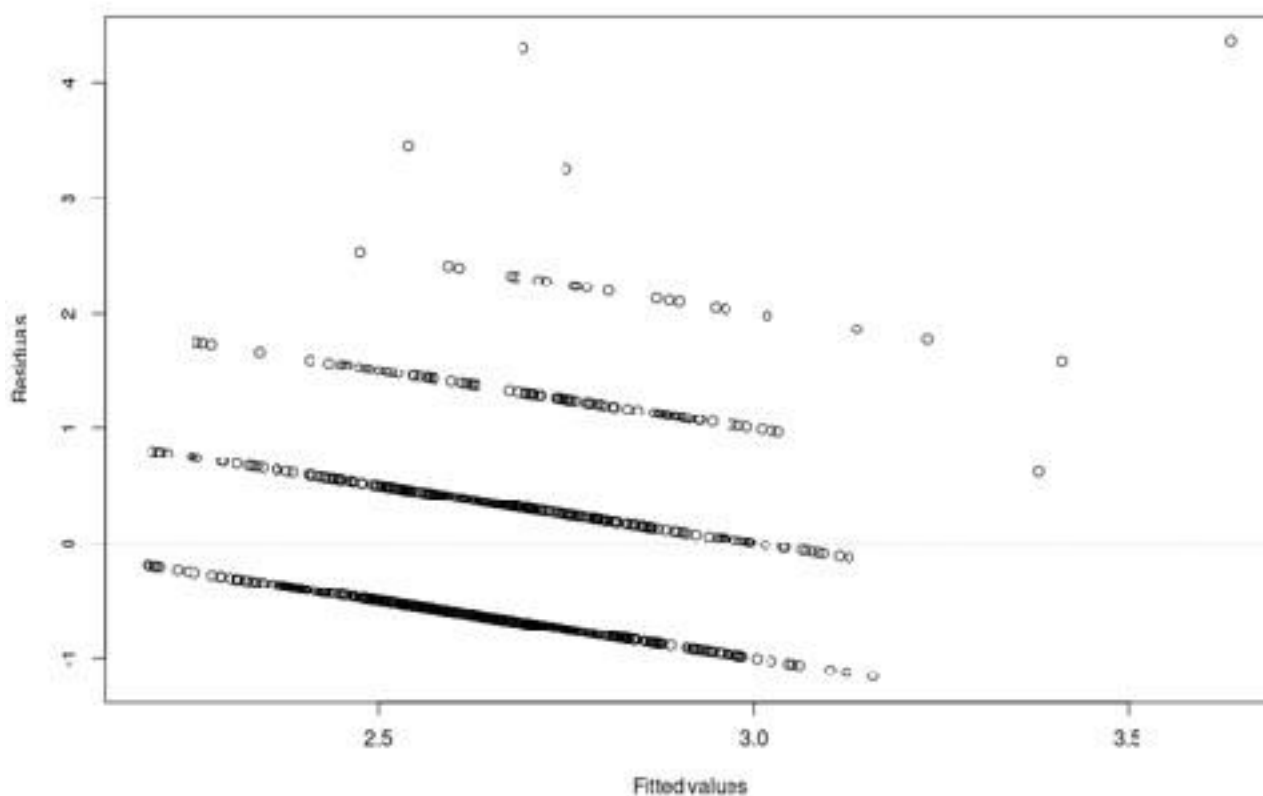
Coefficients:

	Estimate	Std. Error	t value	Pr(> t)	
(Intercept)	2.801585	0.345233	8.115	1.95e-15	***
CNF	-0.053947	0.045256	-1.192	0.233614	
TRD	0.071282	0.044167	1.614	0.106964	
GW	-0.013461	0.040726	-0.276	0.782417	
UNIV	-0.091468	0.042832	-2.136	0.033037	*
INDP	-0.160616	0.049416	-3.250	0.001204	**
STIM	0.126418	0.037419	3.378	0.000766	***
HED	-0.081335	0.034874	-2.332	0.019949	*
ACH	0.025033	0.039233	0.638	0.523632	
ACND	0.016055	0.038815	0.414	0.679253	
SFT	0.056295	0.051316	1.097	0.272980	
EXTRV	0.026008	0.017648	1.474	0.140978	
AGRBL	0.014732	0.014744	0.999	0.318004	
CNSCNT	0.003270	0.015598	0.210	0.833998	
EMST	0.020218	0.020341	0.994	0.320572	
OPNEXP	-0.004158	0.014386	-0.289	0.772642	

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Residual standard error: 0.8236 on 759 degrees of freedom
Multiple R-squared: 0.05311, Adjusted R-squared: 0.0344
F-statistic: 2.838 on 15 and 759 DF, p-value: 0.0002435

Модель лінійної регресії CGEN

Для показника «СТОЛ» було виявлено відсутність достатньо значущих факторів

Coefficients:

	Estimate	Std. Error	t value	Pr(> t)	
(Intercept)	1.3374923	0.0535281	24.987	<2e-16	***
CNF	-0.0154349	0.0070169	-2.200	0.0281	*
TRD	0.0005222	0.0068481	0.076	0.9392	
GW	0.0073131	0.0075550	0.968	0.3334	
UNIV	-0.0094593	0.0066410	-1.424	0.1547	
INDP	0.0024239	0.0076619	0.316	0.7518	
STIM	-0.0089078	0.0058018	-1.535	0.1251	
HED	0.0055875	0.0054072	1.033	0.3018	
ACH	0.0020838	0.0060831	0.343	0.7320	
ACND	-0.0037791	0.0060182	-0.628	0.5302	
SFT	-0.0012556	0.0079565	-0.158	0.8746	
EXTRV	-0.0059397	0.0027364	-2.171	0.0303	*
AGRBL	-0.0002579	0.0022860	-0.113	0.9102	
CNSCNT	-0.0029387	0.0024185	-1.215	0.2247	
EMST	-0.0022268	0.0031539	-0.706	0.4804	
OPNEXP	0.0011737	0.0022305	0.526	0.5989	

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Residual standard error: 0.1277 on 759 degrees of freedom
 Multiple R-squared: 0.04273, Adjusted R-squared: 0.02381
 F-statistic: 2.258 on 15 and 759 DF, p-value: 0.004098

При проведенні дисперсійного аналізу ANOVA за показниками «CGET» «CGIVE» «CGEN» «CTOL» були виявлені наступні кореляції:

Для показника «CGET» виявились найбільш значущими такі фактори:

TRD

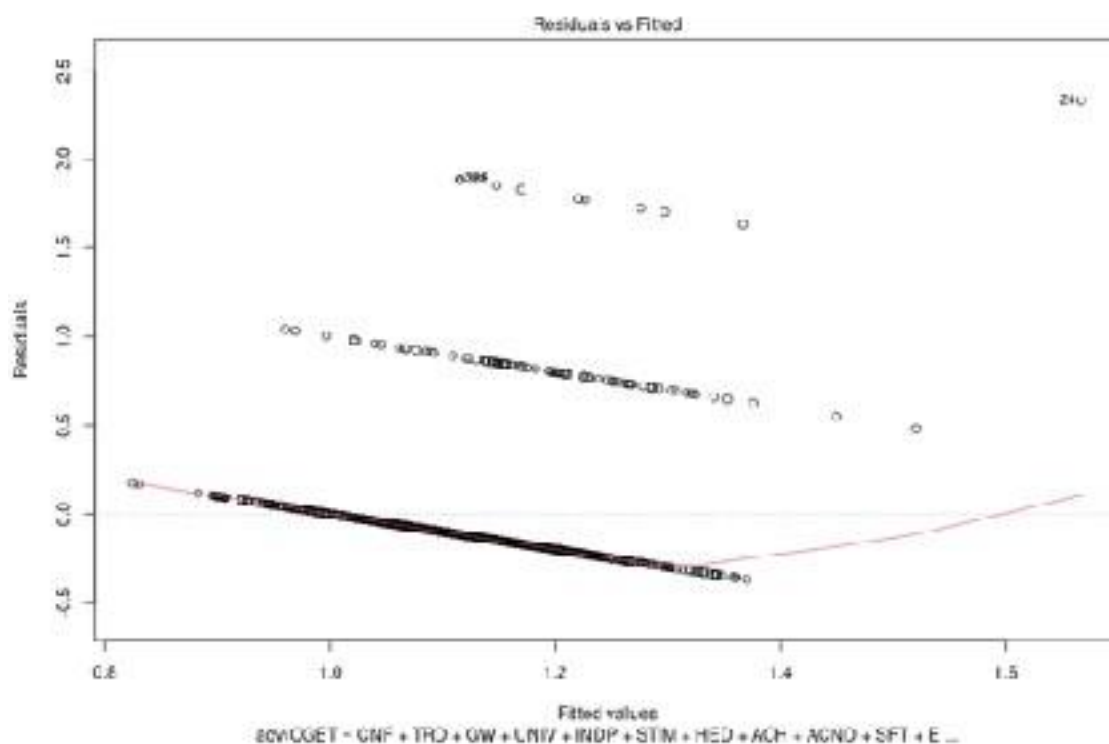
STIM

HED

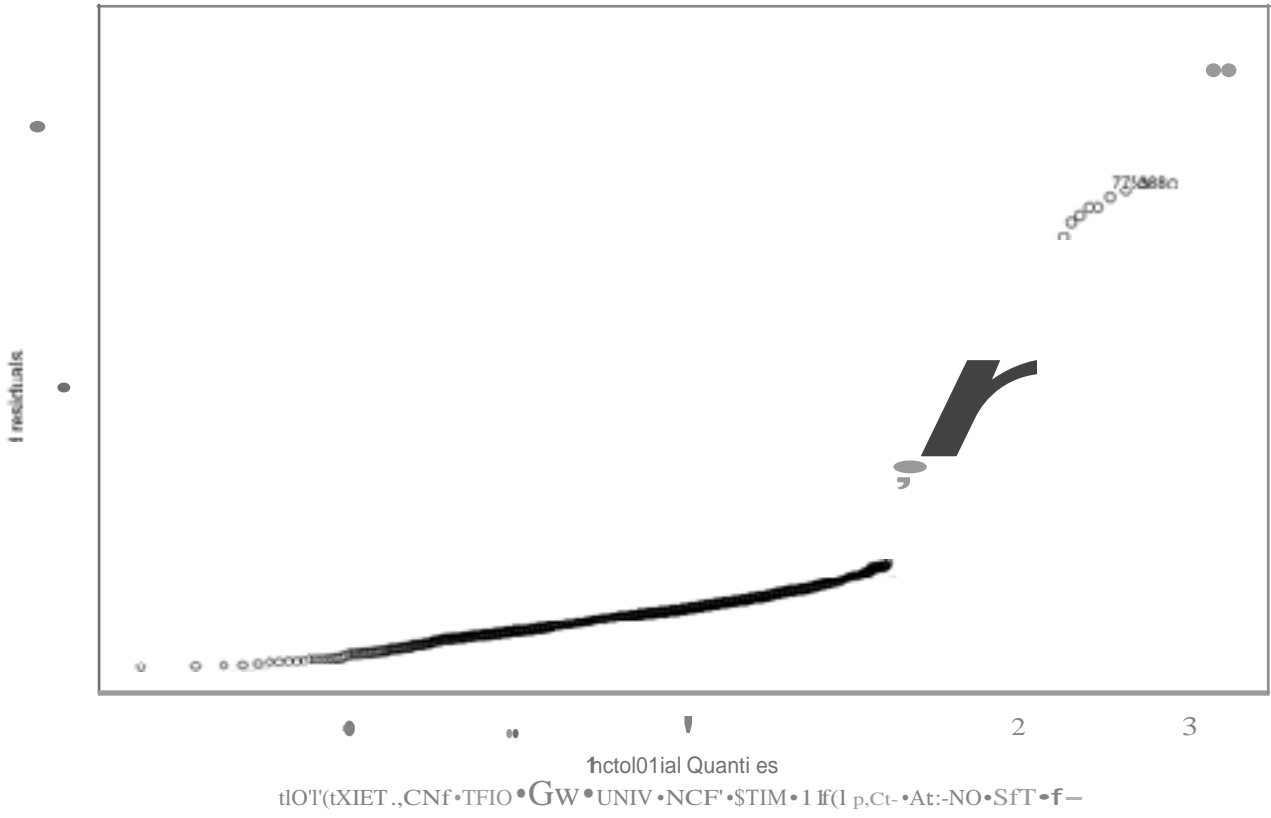
	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
CNF	1	0.08	0.0846	0.648	0.42093
TRD	1	2.04	2.0393	15.638	8.39e-05 ***
GW	1	0.10	0.0974	0.747	0.38783
UNIV	1	0.56	0.5619	4.309	0.03825 *
INDP	1	0.49	0.4885	3.746	0.05330 .
STIM	1	2.48	2.4798	19.015	1.48e-05 ***
HED	1	1.30	1.3038	9.998	0.00163 **
ACH	1	0.37	0.3711	2.846	0.09204 .
ACND	1	0.00	0.0015	0.011	0.91477
SFT	1	0.02	0.0211	0.161	0.68790
EXTRV	1	0.08	0.0833	0.639	0.42449
AGRBL	1	0.00	0.0004	0.003	0.95452
CNSCNT	1	0.70	0.6952	5.331	0.02121 *
EMST	1	0.15	0.1480	1.135	0.28702
OPNEXP	1	0.00	0.0000	0.000	0.99469
Residuals	759	98.98	0.1304		

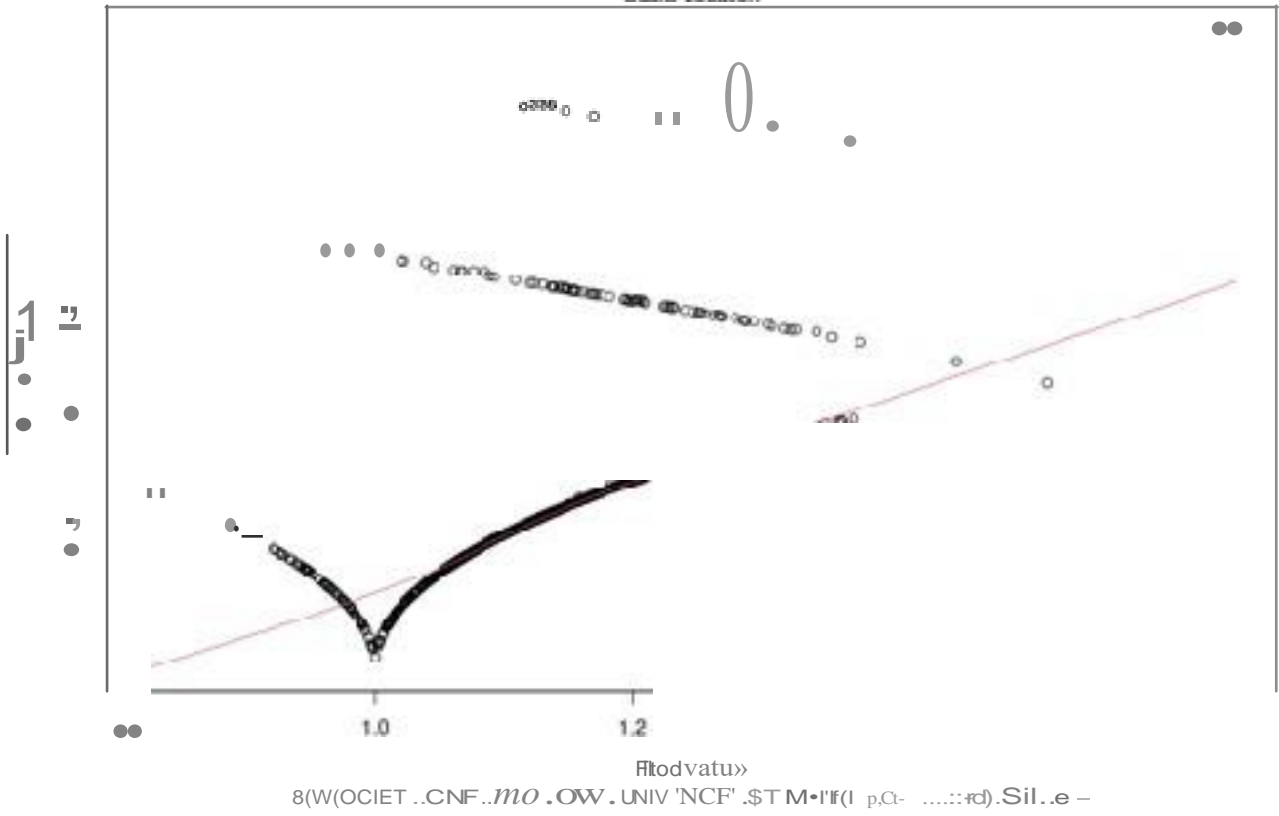
Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

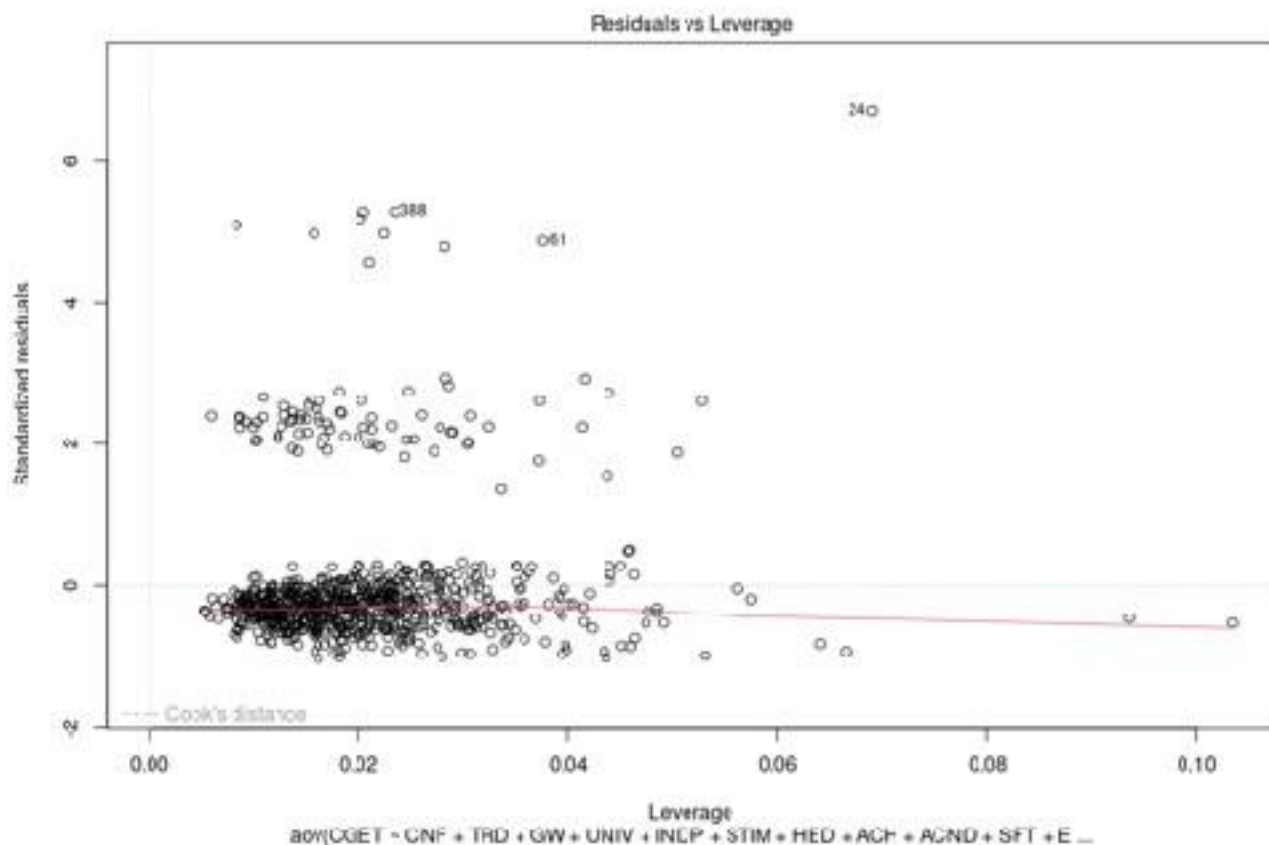

0.Q Rf,s dtS

Scale-Location

Для показника «CGIVE» було виявлено відсутність достатньо значущих факторів

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
CNF	1	0.3	0.3171	0.759	0.3840
TRD	1	0.2	0.1641	0.393	0.5311
GW	1	0.0	0.0000	0.000	0.9928
UNIV	1	1.5	1.5049	3.600	0.0582 .
INDP	1	0.8	0.8104	1.939	0.1642
STIM	1	2.6	2.6369	6.308	0.0122 *
HED	1	0.2	0.1527	0.365	0.5458
ACH	1	0.3	0.2965	0.709	0.4000
ACND	1	0.4	0.4198	1.004	0.3166
SFT	1	0.7	0.6554	1.568	0.2109
EXTRV	1	0.8	0.8402	2.010	0.1567
AGRBL	1	0.8	0.8278	1.980	0.1598
CNSCNT	1	0.5	0.5023	1.202	0.2733
EMST	1	0.2	0.1728	0.413	0.5205
OPNEXP	1	0.1	0.0555	0.133	0.7156
Residuals	759	317.3	0.4180		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Для показника «CGEN» виявились найбільш значущими такі фактори:

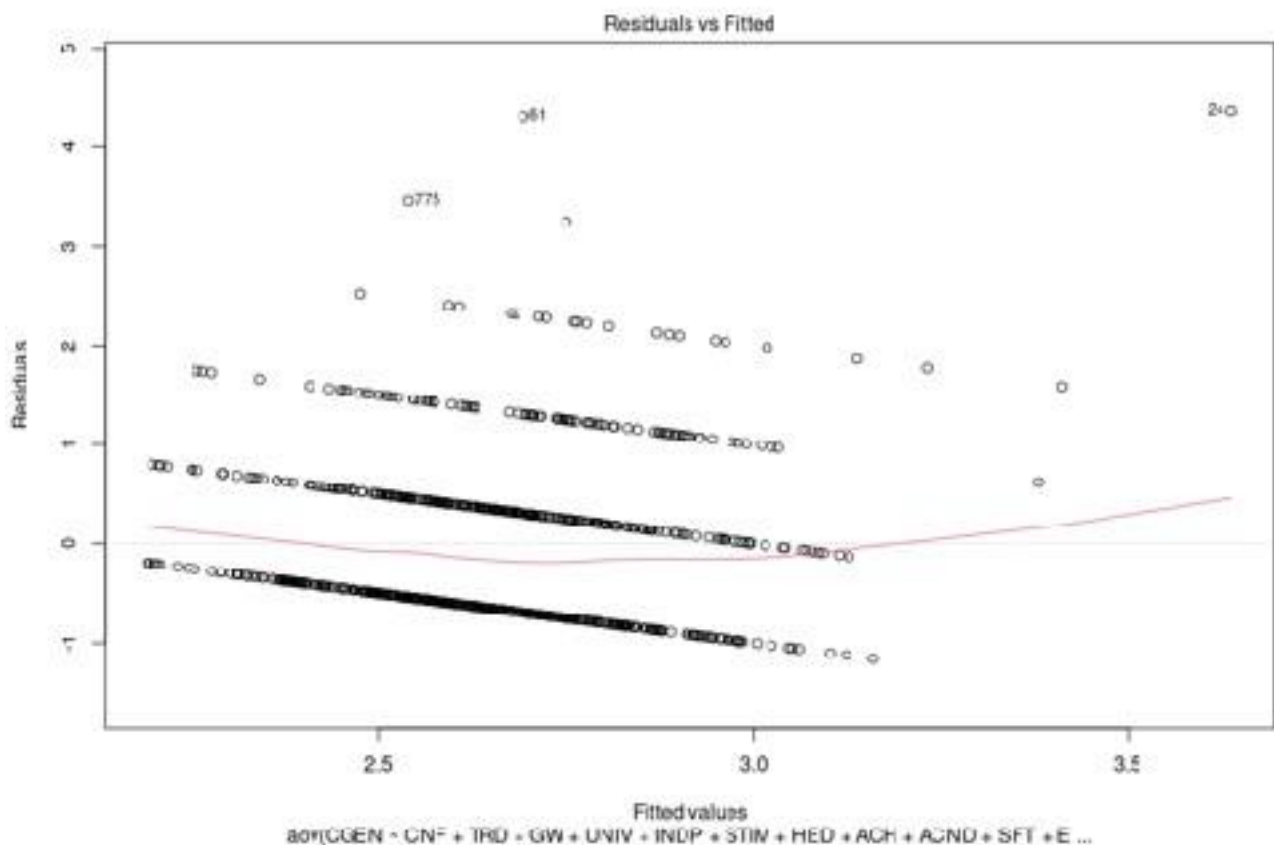
STIM

TRD

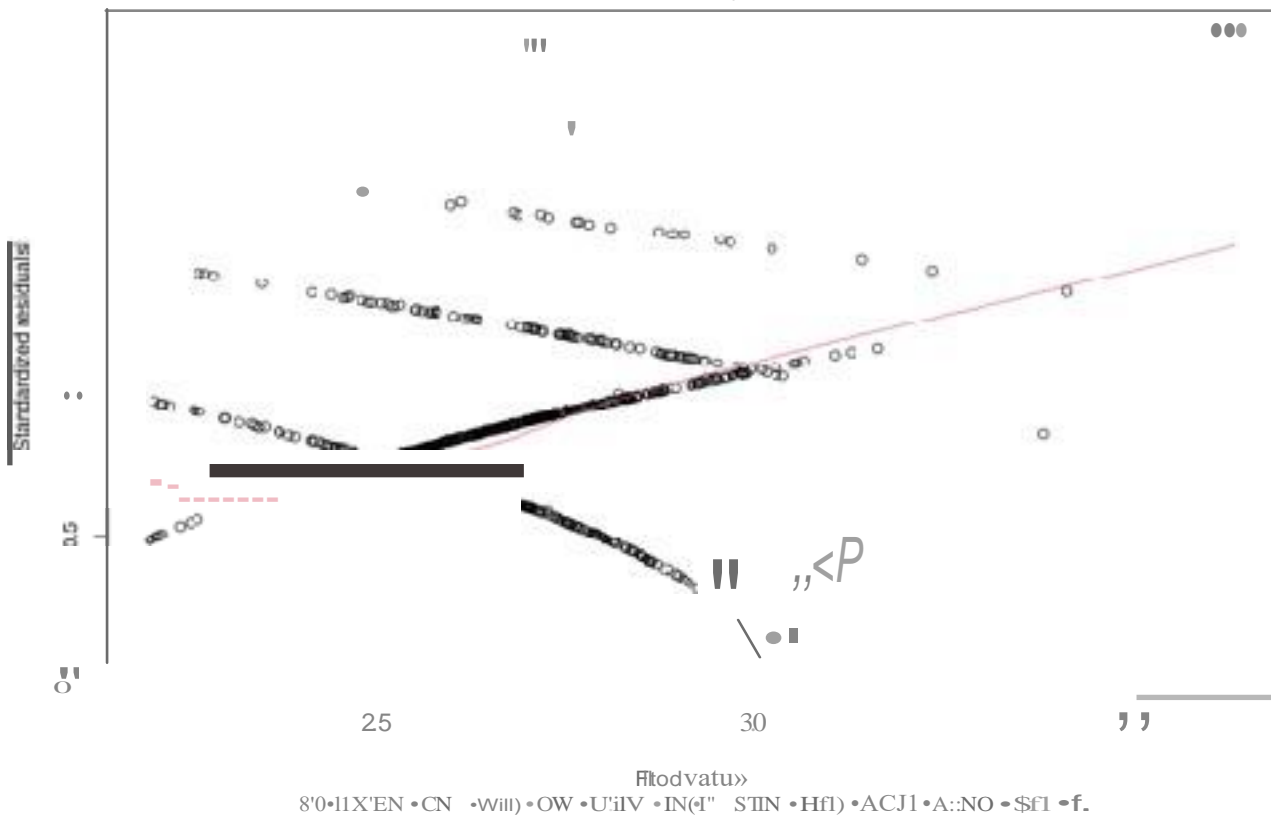
UNIV

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
CNF	1	0.7	0.729	1.075	0.300155
TRD	1	3.4	3.360	4.954	0.026327 *
GW	1	0.1	0.101	0.149	0.699640
UNIV	1	3.9	3.906	5.758	0.016655 *
INDP	1	2.6	2.557	3.770	0.052547 .
STIM	1	10.2	10.231	15.082	0.000112 ***
HED	1	2.3	2.349	3.463	0.063153 .
ACH	1	1.3	1.331	1.962	0.161705
ACND	1	0.4	0.371	0.547	0.459692
SFT	1	0.9	0.911	1.344	0.246765
EXTRV	1	1.5	1.453	2.141	0.143799
AGRBL	1	0.9	0.866	1.276	0.258950
CNSCNT	1	0.0	0.016	0.023	0.879350
EMST	1	0.6	0.641	0.944	0.331441
OPNEXP	1	0.1	0.057	0.084	0.772642
Residuals	759	514.9	0.678		

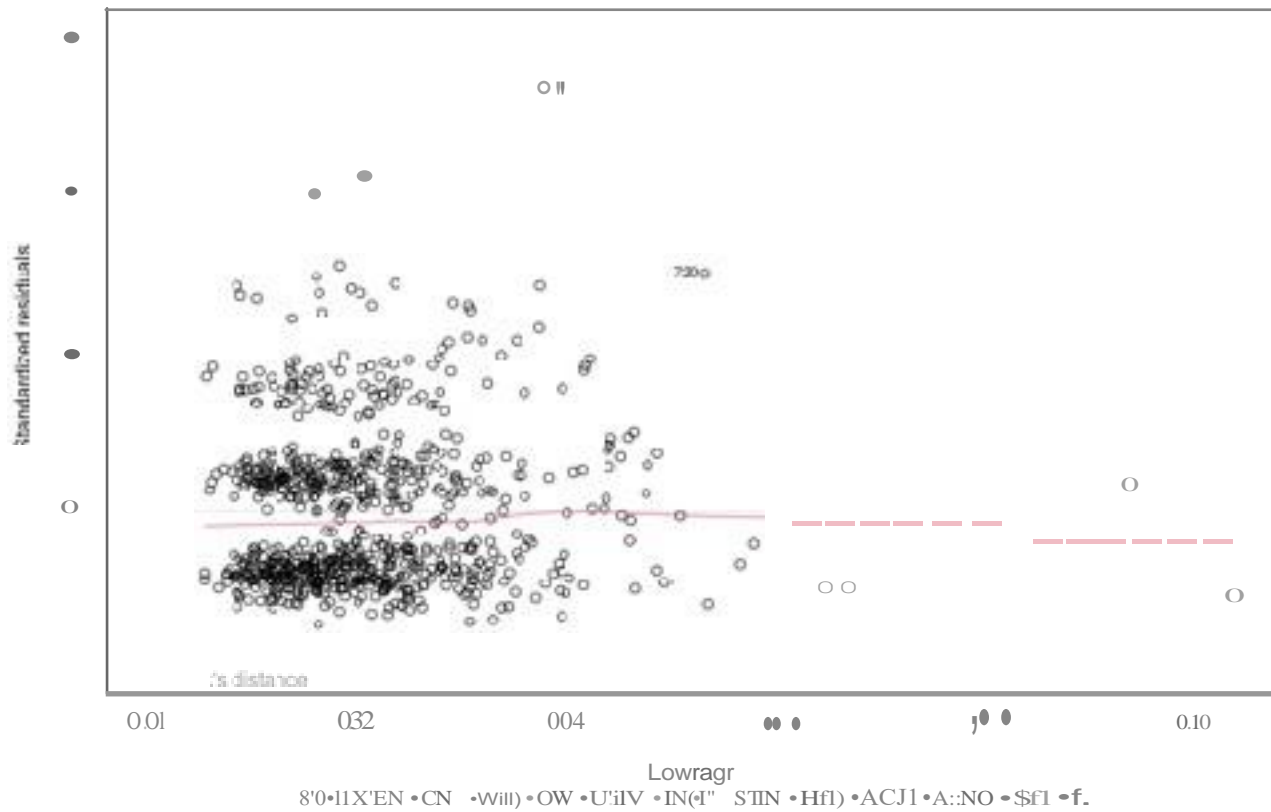
Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

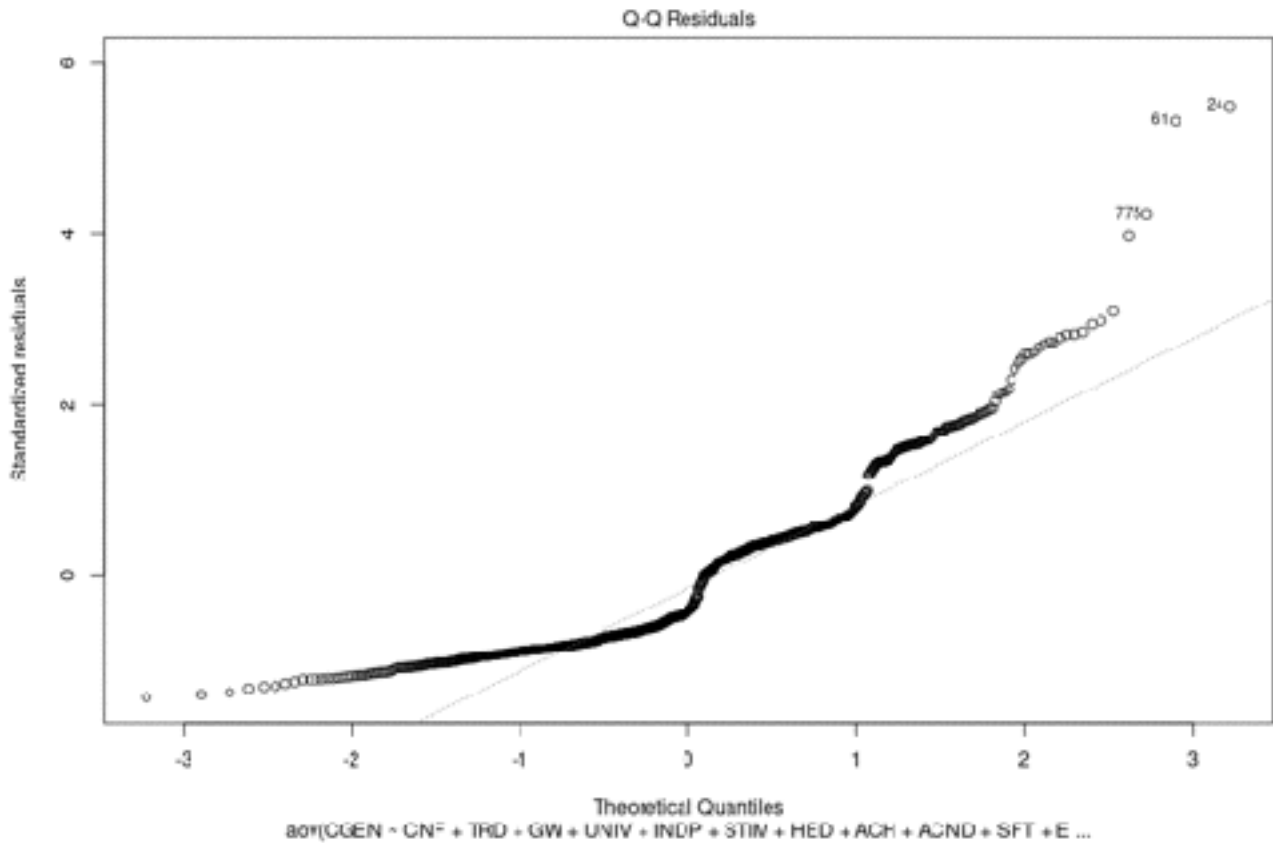

ScalO-Loajon

dat3S Liverie

Для показника «СТОЛ» було виявлено відсутність достатньо значущих факторів

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)	
CNF	1	0.219	0.21899	13.429	0.000265	***
TRD	1	0.002	0.00236	0.144	0.703962	
GW	1	0.024	0.02379	1.459	0.227465	
UNIV	1	0.065	0.06482	3.975	0.046548	*
INDP	1	0.007	0.00696	0.427	0.513692	
STIM	1	0.071	0.07147	4.382	0.036646	*
HED	1	0.017	0.01676	1.027	0.311083	
ACH	1	0.000	0.00001	0.000	0.984163	
ACND	1	0.011	0.01121	0.687	0.407374	
SFT	1	0.003	0.00317	0.194	0.659337	
EXTRV	1	0.099	0.09885	6.062	0.014035	*
AGRBL	1	0.002	0.00178	0.109	0.741078	
CNSCNT	1	0.021	0.02065	1.266	0.260877	
EMST	1	0.007	0.00713	0.437	0.508610	
OPNEXP	1	0.005	0.00452	0.277	0.598908	
Residuals	759	12.378	0.01631			

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Висновки

У першому розділі магістерської кваліфікаційної роботи було проведено детальний аналіз сучасних актуальних та авторитетних джерел, а також провідних досліджень, що стосуються проблематики корупції, її загальних психологічних і нейропсихологічних чинників. Згідно з отриманими результатами, можна зробити наступні розгорнуті висновки:

15. Основні положення поняття та типи корупції: Дослідження підтверджують, що корупція є складним та багатогранним явищем, що включає різноманітні форми та прояви. Визначення типів корупції допомагає уточнити розуміння цього явища та спрямувати подальше дослідження у конкретних контекстах.
16. Основні теоретичні підходи, які сприяють розумінню корупції: У результаті аналізу було виявлено, що теоретичні підходи, такі як системний, соціальний, економічний та поведінковий, є важливими для розуміння природи корупції та визначення шляхів її запобігання.
17. Наслідки корупційної діяльності: Виявлено, що корупційна діяльність має серйозні негативні наслідки для суспільства та економіки, включаючи порушення законності, зниження довіри до державних інституцій, викривлення конкуренції, нерівномірний розподіл ресурсів та економічний спад.
18. Загальні фактори, що сприяють корупції: Результати досліджень свідчать про існування широкого спектру загальних факторів, які можуть сприяти поширенню корупції, зокрема недостатня прозорість та відповідальність,
19. Психологічні фактори та особливості як передумови до корупційної діяльності: Дослідження психологічних аспектів корупції підтверджують, що індивідуальні риси особистості, такі як низький рівень моральних цінностей, низька самоконтроль, висока потреба у владі та матеріальному збагаченні, можуть сприяти схильності до корупційних дій.
20. Дослідження моральних цінностей та етичних міркувань як психологічних факторів корупції: Виявлено, що недостатня розвиненість моральних цінностей та низька етична свідомість можуть зробити особу більш схильною до корупційних дій, оскільки вона може оправдовувати неправомірні дії для досягнення особистих переваг.
21. Дослідження особистісних рис та їхнього впливу на корупцію: Результати досліджень свідчать, що особистісні риси, такі як низький рівень емпатії, висока потреба у визнанні та низький рівень чесності, можуть впливати на схильність особи до корупційних дій.

22. Когнітивні упередження та процеси прийняття рішень, що сприяють корупції: Встановлено, що когнітивні упередження, такі як схильність до стереотипів та спотворення інформації, можуть сприяти прийняттю рішень, що підтримують корупційну поведінку.
23. Взаємозв'язок між різними психологічними факторами та характеристиками в контексті корумпованої поведінки: Виявлено, що психологічні фактори, такі як низька самоконтроль, висока потреба у владі та низький рівень моральних цінностей, можуть взаємодіяти та посилювати один одного, що призводить до збільшення ризику корупційної поведінки.
24. Нейрокореляти схильності до корупційної діяльності: Нейронаукові дослідження показують, що певні нейрологічні механізми та мозкові області можуть бути пов'язані зі схильністю особи до корупційних дій. Наприклад, зміни в активності префронтальної кори та нагороджувальних центрів можуть впливати на прийняття рішень, що сприяють корупції.
25. Нейробіологія прийняття рішень та моральних міркувань: Встановлено, що нейробіологічні процеси, зокрема системи нагородження та емоційної регуляції, можуть впливати на прийняття рішень та моральні міркування, які можуть мати важливе значення у контексті корупційної поведінки.
26. Нейровізуалізаційні дослідження корупційної поведінки: Застосування нейровізуалізаційних технік, таких як функціональна магніто-резонансна томографія (fMRI), дозволяє вивчити активність мозку під час прийняття рішень, пов'язаних з корупційною діяльністю. Ці дослідження можуть допомогти розкрити нейрологічні механізми, що лежать в основі корупційних процесів.
27. Нейрохімічні впливи на корупційну поведінку: Дослідження впливу нейрохімічних процесів, зокрема рівня нейромедіаторів, таких як серотонін, допамін та окситоцин, на корупційну поведінку вказують на можливість взаємозв'язку між хімічними факторами та схильністю до корупційних дій. Наприклад, зниження рівня серотоніну може сприяти більш ризикованому та недоброчесному прийняттю рішень, які сприяють корупції.
14. Генетичні та епігенетичні фактори: Встановлено, що існують генетичні та епігенетичні фактори, які можуть впливати на схильність до корупції. Деякі гени, пов'язані з нагороджувальною системою та емоційною регуляцією, можуть впливати на ризик розвитку корупційної поведінки. Крім того, епігенетичні зміни, що відбуваються під впливом зовнішнього середовища, також можуть впливати на схильність до корупції.

В якості загального резюмучого висновку по цьому розділу, можна сказати, що корупція є складним соціальним та психологічним явищем, вивчення якого вимагає комплексного підходу. Використання сучасних актуальних та

авторитетних джерел досліджень дозволяє отримати більш глибоке розуміння корупції та її механізмів. Результати досліджень свідчать про важливість врахування психологічних, нейрологічних та генетичних факторів у розумінні та боротьбі з корупційною поведінкою.

Другий розділ кваліфікаційної роботи присвячений опису розробленого дизайну дослідження та методології, що були використані для здійснення дослідження нейропсихологічних передумов потенційної схильності до корупційної діяльності на українській вибірці. У цьому розділі були описані та враховані обмеження, пов'язані з суб'єктивністю і складністю вимірювання, проблемою самовідповідності та соціальної бажаності, а також недостатньою конфіденційністю і захистом даних. Для досягнення поставленої мети дослідження було розроблено власну анкету, та використані сучасні і надійні адаптації методик тестування PVQ-UKR Шварца та TIPI-UKR, аргументована доцільність їх використання та описані шкали і специфіка роботи і з ними.

Розроблена анкета і методика тестування PVQ-UKR Шварца та TIPI-UKR були адаптовані на українській вибірці, що дозволило врахувати особливості та специфіку української культури та контексту. Це забезпечило високу релевантність і точність отриманих даних щодо особистісних характеристик і цінностей респондентів.

Організація дослідження включала залучення 775 респондентів, які брали участь у дослідженні на умовах повної анонімності. Важливою складовою організації дослідження було використання анонімного опитувальника на основі Google Forms, який не збирав особисті або деанонімізуючі дані. Це дозволило забезпечити конфіденційність учасників дослідження і максимальний захист їхніх персональних даних.

Для аналізу отриманих даних були застосовані методи описової статистики, кореляційного аналізу, лінійної регресії та аналізу дисперсії (ANOVA). Описова статистика була використана для опису характеристик вибірки і основних показників, що були отримані шляхом тестування PVQ-UKR Шварца та TIPI-UKR. Кореляційний аналіз був використаний для виявлення зв'язків та статистично значущих взаємозв'язків між різними змінними, що були виміряні. Лінійна регресія була використана для визначення ступеня впливу однієї або кількох незалежних змінних на залежну змінну. ANOVA (аналіз дисперсії) був використаний для порівняння середніх значень між групами респондентів і визначення статистично значущих відмінностей.

Результати дослідження, отримані за допомогою описової статистики, кореляційного аналізу, лінійної регресії та ANOVA, підтвердили актуальність і ефективність використаних методик тестування PVQ-UKR Шварца та TIPI-UKR. Вони дозволили отримати значимі показники.

Цей розділ кваліфікаційної роботи підкреслює важливість використання сучасних і актуальних джерел та адаптованих методик тестування для досягнення

наукової обґрунтованості і достовірності отриманих результатів. Застосування анонімного опитувальника на основі Google Forms забезпечило ефективний збір даних у повній анонімності та захист персональних даних респондентів.